

Тернопільська обласна рада
Управління освіти і науки Тернопільської облдержадміністрації
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка

Кафедра теорії та методики дошкільної освіти

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з навчальної роботи

М.Б. Боднар М.Б. Боднар

« 30 » *серпень* 2016 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА
(ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ)

з галузі 01 Освіта
за спеціальністю 012 Дошкільна освіта

Кременець – 2016

Врочинська Л. І. Педагогіка дошкільна (Історія дошкільної педагогіки): робоча програма для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта / Л. І. Врочинська. – Кременець, 2016. – 43 с.

Розробник: Врочинська Л. І., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти (на основі програми навчальної дисципліни, рекомендованої Міністерством освіти та науки України. Автор – кандидат педагогічних наук, професор РДГУ Поніманська Т. І.).

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри теорії та методики дошкільної освіти. Протокол №1 від 30 серпня 2016 року.

Завідувач кафедри к.пед.наук, доцент (Т.С. Фасолько)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма	Характеристика навчальної дисципліни					
		денна форма навчання			заочна форма навчання		
Кількість кредитів – 11 д/ф; 12 з/ф	Галузь знань 01 Освіта	Нормативна					
	Спеціальність 012 Дошкільна освіта						
Модулів – 2		Курс:					
Змістових модулів – 8		1-й	2-й	1-й	2-й		
Загальна кількість годин – 330 / 360		Семестр					
		2-й	1-й	2-й	2-й	1-й	2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 / 2 / 4 самостійної роботи студента – 3 / 3, 2 / 4, 3	Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра	16 год.	16 год.	36 год.	8 год.	8 год.	10 год.
		Практичні, семінарські					
		20 год.	16 год.	30 год.	4 год.	6 год.	4 год.
		Лабораторні					
		-	2 год.	6 год.	-	-	-
		Самостійна робота					
		54 год.	56 год.	78 год.	108 год.	112 год.	100 год.
		Вид контролю: екзамен (2,4 семестр), залік (3 семестр)					

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

для денної форми навчання – 62% : 38%
для заочної форми навчання – 10% : 90%.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формувати у студентів професійну компетентність щодо актуалізації та впровадження в практику сучасного дошкільного виховання позитивного досвіду педагогів минулого, забезпечити основну теоретичну і практичну педагогічну підготовку до виконання кваліфікаційних обов'язків вихователя дошкільного закладу.

Завдання:

- ознайомити студентів з тенденціями та закономірностями розвитку дошкільної педагогіки в історичній динаміці та в широкому європейському і світовому контексті;
- сформувати у студентів цілісну систему поглядів на історію зарубіжної та вітчизняної педагогічної думки, освіти та виховання;
- забезпечити опанування студентами історико-педагогічної спадщини свого народу та усвідомлення значущості дошкільного виховання у розвитку суспільства;
- навчити майбутніх педагогів застосовувати набуті знання у практичній діяльності;
- навчити студентів оперувати педагогічними категоріями й розуміти їх генезис;
- виховувати у студентів почуття пошани до педагогічної спадщини свого й інших народів, усвідомлення значущості педагогіки в розвитку суспільства, ролі обраної професії і власного професіоналізму у вихованні підростаючого покоління відповідно до сучасних вимог розвитку України;
- формувати у майбутніх вихователів знання про мету, завдання, зміст і методи виховання дітей дошкільного віку;
- ознайомити з надбаннями педагогічних традицій українського народу, педагогічними теоріями, світовим досвідом виховання дітей до школи;
- формувати здатність до педагогічного осмислення явищ виховання, навчання і розвитку дитини в умовах родинно-суспільного виховання;
- навчити творчому підходу до педагогічної діяльності;
- підготувати до практичного здійснення завдань педагога у сучасних умовах дошкільної освіти;
- розвивати уміння педагогічного аналізу, прогнозування.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен оволодіти такими компетентностями:

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів педагогічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.	
Загальні компетентності	ЗК1.	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
	ЗК2.	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями та застосовувати їх у практичних ситуаціях.
	ЗК3.	Здатність володіти державною мовою як усно, так і письмово
	ЗК7.	Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми, що виникають в процесі професійної діяльності.
	ЗК10.	Навички здійснення безпечної діяльності; прагнення до збереження навколишнього середовища.
	ЗК11.	Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	СК1.	Здатність усвідомлювати високе соціальне значення педагогічної професії та дотримуватися принципів професійної етики вихователя дітей раннього та дошкільного віку.
	СК 2.	Здатність проектувати і провадити освітній процес із врахуванням сучасного сталого розвитку суспільства та рівня розвитку особистості дитини раннього і дошкільного віку.

СК4.	Здатність створювати психолого-педагогічні умови для саморозвитку і самореалізації суб'єктів освітнього процесу та реалізовувати професійно-педагогічну діяльність в умовах відкритого освітнього середовища закладу освіти.
СК6	Здатність до формування у дітей раннього і дошкільного віку навичок безпечної та екологічно доцільної поведінки і діяльності в побуті, природі і довкіллі.
СК8.	Здатність до саморозвитку на основі рефлексії результатів власної професійно-педагогічної діяльності, включаючи спроможність обмірковувати власні та інші системи цінностей, розвиток і практику.
СК9.	Здатність до організації і керівництва ігровою (провідною), художньо-мовленнєвою і художньо-продуктивною (образотворча, музична, театральна) діяльністю дітей раннього і дошкільного віку.
СК10.	Здатність використовувати основи теорії і методології освіти в професійно-педагогічній діяльності.
СК12.	Здатність впроваджувати у професійній діяльності сучасні педагогічні та інформаційно-комунікаційні технології.
СК13.	Здатність трансформувати і впроваджувати у власній професійній діяльності передовий педагогічний досвід у галузі освіти.
СК14.	Здатність проектувати і провадити науково-дослідницьку діяльність в професійній сфері.
СК15.	Здатність здійснювати усну комунікацію в різноманітних освітніх контекстах
СК16.	Вміння будувати взаємини з дітьми на основі принципів гуманізму, демократизму, педагогічного оптимізму; налагоджувати спільну роботу дошкільного навчального закладу та школи, батьків, громадськості.
СК17.	Здатність працювати з дітьми, що мають особливі освітні потреби та обирати ефективні форми та методи, технології роботи з ними.
СК18.	Здатність освоювати ряд навчальних та оцінювальних освітньо-педагогічних стратегій і розуміння їх теоретичних основ.

Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання:

РН1.	Продемонструвати знання галузевого законодавства та нормативно-інструктивних матеріалів у сфері дошкільної освіти.
РН2.	Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби дошкільної освіти.
РН3.	Продемонструвати сучасні уявлення про підходи до управління педагогічною взаємодією, організацією навчально-виховного процесу, сучасною освітньою технологією навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку.
РН7.	Застосовувати отримані знання при вирішенні педагогічних, навчально-виховних і науково-методичних завдань з урахуванням вікових й індивідуально-типологічних, соціально-психологічних особливостей дитячих колективів і конкретних педагогічних ситуацій.

PH8.	Застосовувати отримані знання при вирішенні педагогічних, навчально-виховних і науково-методичних завдань з урахуванням вікових й індивідуально-типологічних, соціально-психологічних особливостей дитячих колективів і конкретних педагогічних ситуацій.
PH9.	Користуватися різноманітними методами і формами навчання, прогресивними прийомами керівництва навчально-виховною діяльністю дитячих колективів.
PH10.	Використовувати навички, що були сформовані й розвинуті під час вивчення дисциплін професійної практичної підготовки.
PH11.	Здійснювати критичний аналіз теоретичної та методичної літератури в галузі дошкільної освіти.
PH12.	Обґрунтовувати вибір ефективних методів і прийомів для реалізації навчально-виховного процесу та завдань наукових досліджень в галузі дошкільної освіти.
PH13.	Вивчати, аналізувати та впроваджувати передовий педагогічний досвід в практику роботи дошкільних навчальних закладів.
PH15.	Організовувати освітньо-виховний процес у дошкільному навчальному закладі.
PH17.	Ефективно використовувати новітні освітні технології, програмне забезпечення й сучасні технічні засоби навчання, створювати блоги, флеш-анімації, презентації, буклети.
PH19.	Застосовувати інформаційні та комунікаційні, здоров'язбережувальні технології в галузі дошкільної освіти

3. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ І. ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОЇ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ З ДАВНІХ ЧАСІВ ДО ПОЧ. ХХ ст.

Тема 1. Предмет і завдання історії дошкільної педагогіки. Виховання у первісному та рабовласницькому суспільстві.

Предмет, завдання, джерела історії дошкільної педагогіки, її зв'язок з іншими науками.

Характер, зміст, і організація виховання в умовах первісного суспільства.

Своєрідність організації змісту і методів виховання в стародавніх державах Сходу (Єгипет, Індія, Китай та ін.). Спартанська та Афінівська системи виховання. Сімейне і суспільне виховання в Стародавньому Римі. Давньогрецькі філософи (Платон, Демокріт, Арістотель) про виховання дітей дошкільного віку.

Освіта в період еллінізму. М.Ф.Квінтіліан про природовідповідне виховання, проблеми сімейного та суспільного виховання.

Тема 2. Особливості освітньо-виховної практики та педагогічної думки в епоху Середньовіччя й Відродження.

Загальна характеристика розвитку освіти в період раннього середньовіччя. Система виховання в країнах Західної Європи в умовах феодального ладу: церковне (духовне) виховання, лицарське виховання тощо. Виховання дітей дошкільного віку в сім'ї, у притулках для бідних.

Схоластика та її вплив на зміст і методику навчання. Розвиток університетської освіти в епоху середньовіччя. Педагогічна думка у Європі в епоху Відродження. Реформація. Єзуїтське виховання.

Погляди Я.А. Коменського на виховання дітей дошкільного віку.

Тема 3. Педагогічні думки про дошкільне виховання у спадщині педагогів Західної Європи XVII–XVIII ст.

Педагогічна теорія Джона Локка. Погляди на виховання дітей з раннього віку, на гру, іграшку, працю. Джон Локк про фізичне, моральне, розумове виховання.

Педагогічні погляди французьких просвітителів. К.А.Гельвецій про фактори розвитку особистості: рівність здібностей, роль суспільного середовища і виховання в розвитку дітей.

Ж.-Ж. Руссо про природне і вільне виховання. Періодизація дитинства, зміст виховання за періодами. Погляди Ж.-Ж. Руссо на фізичне, моральне, трудове, сенсорне і розумове виховання. Проблема сімейного й суспільного виховання.

Педагогічна діяльність і теорія Йоганна-Генріха Песталоцці. Й.-Г. Песталоцці про сімейне дошкільне виховання. «Книга матерів» Песталоцці, її значення у розробці програми розвитку дитини.

Тема 4. Суспільне дошкільне виховання за кордоном в XIX – на поч. XX ст.

Суспільне дошкільне виховання в країнах світу в XIX – на поч. XX ст.

Р. Оуен – засновник теорії суспільного дошкільного виховання. Р.Оуен про фізичне, моральне, розумове виховання дітей. Заклади для маленьких дітей у Нью-Ленарку. Вимоги до особистості виховательки.

Педагогічна теорія і практика дошкільного виховання Ф. Фребеля. Розвиток Ф. Фребелем теорії суспільного дошкільного виховання. Ф.Фребель – організатор перших дитячих садків у Німеччині. «Дарунки» для дітей Фребеля. Підготовка виховательок (садівниць).

Загальні тенденції дошкільного виховання в зарубіжній педагогіці XX ст. Педагогічна система Марії Монтесорі.

Педагогічна діяльність Поліни Кергомар. О. Декролі про збереження цінності дитинства.

Актуальні проблеми дошкільної педагогіки в працях вчених Західної Європи.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ

Тема 5. Педагогічна думка, освіта, становлення суспільного дошкільного виховання на теренах України із стародавніх часів до початку XX ст.

Традиційні засади виховання дітей у Київській Русі. Духовна культура найдавнішого населення України. Роль писемності, вірувань, побуту й обрядів у системі виховання східних слов'ян. Перші педагогічні пам'ятки про виховання дітей: (“Ізборник” Святослава (1076 р.), “Повчання дітям” Володимира Мономаха (1117 р.), “Повість временних літ” Нестора Літописця та ін.).

Загальна характеристика культури і освіти українського Відродження. Просвітницька діяльність та педагогічні ідеї Г. Сковороди. Освіта і педагогічна думка в Україні в другій половині XIX – поч. XX ст. Організаційна і педагогічна діяльність М. Корфа. Педагогічні ідеї М. Драгоманова, І. Франка, Лесі Українки, М. Грушевського.

Життя і педагогічна діяльність К.Д. Ушинського. Основи теорії дошкільного виховання. Суть народності та основної мети національного виховання. Значення трудової діяльності у дошкільному вихованні дитини. Роль рідної мови у вихованні та навчанні. Педагогічні праці: “Про народність у суспільному вихованні” (1857), «Праця в її психічному і виховному значенні» (1860), «Дитячий світ» (1861), «Рідне слово» (1864), «Людина як предмет виховання. Досвід педагогічної антропології» (1868 – 1869) та ін. Ідеї К. Д. Ушинського й відродження національної системи виховання.

Тема 6. Теорія і практика виховання дітей дошкільного віку в Україні (кінець XIX – поч. XX ст.)

Суспільно-педагогічний рух в Україні в кінці XIX століття. Перші заклади суспільного дошкільного виховання Ю. Карпінської, Є. Чернишової, сестер (Марії і Софії) Ліндфорс, К. Безменової). Внесок педагогічних товариств у розвиток суспільного дошкільного виховання. Педагогічні ідеї перших теоретиків виховання дітей дошкільного віку в Росії – Є.М. Водовозової, А.С. Симонович, Є.І. Тихєєвої.

Піднесення в галузі теорії і практики дошкільного виховання в Україні на початку XX століття. Діяльність педагогічних товариств сприяння дошкільному вихованню (Київське товариство народних дитячих садків, Фребелівське педагогічне товариство м. Києва та його інститут). Створення системи суспільного дошкільного виховання. Випуск журналу «Дошкільне виховання».

Педагогічні погляди та організаторська діяльність діячів суспільного дошкільного виховання початку XX століття: Т. Лубенця, Н. Лубенець, К. Маєвської, Н. Петерсен, С. Русової, І. Сікорського, К. Толмачевської, Е. Яновської, та ін.

Політика уряду Української Народної Республіки в галузі освіти. Суспільне дошкільне виховання у роки УНР. Ідеї українського національного дитячого садка. Підготовка педагогічних кадрів.

Держано-педагогічна діяльність С. Русової. Праці С. Русової, навчальні посібники, твори для дітей. С. Русова про загальні засади виховання дітей дошкільного віку. Концепція національного дитячого садка. С. Русова про зміст і організацію навчання дітей дошкільного віку. Ідеї С.Ф. Русової та відродження сучасного українського дошкілля.

Тема 7. Освіта, суспільне дошкільне виховання, педагогічна думка в Україні у 20–30-ті рр. XX ст.

Особливості української системи освіти. Суспільне дошкільне виховання у 20–30-ті роки XX століття. Зміст освітньо-виховної роботи в дитячих садках. Підготовка педагогічних кадрів для суспільного дошкільного виховання. Всеросійські зїзди з дошкільного виховання (1921, 1924, 1926, 1928). Робоча книга для вихователів дитячих садків «Дошкільне виховання» (1927), проект програми з дошкільного виховання в збірці «Дошкільне виховання. Матеріали до порадики». Програми з дошкільного виховання (1932, 1934). Перше «Керівництво для вихователя дитячого садка» (1938). Всесоюзна конференція з дошкільного виховання (1931). Науково-методичний журнал «За комуністичне виховання».

Організаційна діяльність та педагогічні погляди А. Гендрихівської, О. Дорошенко, Н. Панченко, Х. Рабинович, В. Чередниченко, Я. Чепіги, Е. Яновської про виховання дітей дошкільного віку.

Підготовка педагогів для суспільного дошкільного виховання. Педагогічна та літературно-педагогічна діяльність А.С. Макаренка. Сучасні погляди на педагогічну спадщину А.С. Макаренка.

Тема 8. Освіта, суспільне дошкільне виховання, педагогічна думка в Україні у другій половині XX ст. – на поч. XXI ст.

Розбудова суспільного дошкільного виховання в повоєнні роки. Боротьба з дитячою бездоглядністю. Заходи уряду щодо розширення мережі дошкільних закладів. Типи дошкільних закладів: ясла, ясла-дитячий садок, дитячий садок-школа. Зміст освітньо-виховної роботи в дитячих садках. «Керівництво для вихователя дитячого садка» (1953), «Програмно-методичні вказівки для вихователя дитячого садка (1955), «Програма виховання в дитячому садку» (1962), «Типова програма виховання і навчання в дитячому садку» (1984), «Програма виховання та навчання в дитячому садку» (1986).

Спробареформування освіти в СРСР у 80-ті роки. Розвиток теорії дошкільного виховання. Нові дослідження з проблем морального, розумового, фізичного, трудового виховання (Л. Артемова, А. Богущ, З. Борисова, Т. Дмитренко, В. Котирло, Н. Яришева, Е. Вільчковський, С. Ладивір, О. Кононко та ін.). Підготовка педагогів дошкільного виховання в 50–80-х рр.

Життя та педагогічна спадщина Василя Олександровича Сухомлинського (1918-1970). Гуманістичні засади педагогіки В. Сухомлинського. Проблеми родинного виховання. Зміст морального виховання у педагогічній спадщині В. Сухомлинського. Розумове і трудове виховання у дошкільних навчальних закладах. Творче використання педагогічних ідей В.О. Сухомлинського в сучасній практиці виховання дітей дошкільного віку.

Дошкільна освіта в незалежній Україні (1991-2016 р.р.). Позитивні зрушення в галузі дошкільної освіти в 2005-2012 рр. Модернізація системи дошкільної освіти наприкінці ХХ –поч. ХХІ ст. Оновлення нормативно-правової дошкільної освіти.

Розвиток теорії дошкільної освіти наприкінці ХХ –поч. ХХІ ст. Українські вчені – теоретики дошкільної освіти. Підготовка педагогів дошкільної освіти впедагогічних навчальних закладах України.

МОДУЛЬ ІІ. ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Тема 1. Предмет і методи дошкільної педагогіки

Дошкільна педагогіка - наука про закономірності виховання і навчання дітей від народження до вступу в школу. Основні поняття (категорії) дошкільної педагогіки: виховання, навчання, розвиток особистості в дошкільному віці, дошкільна освіта.

Зміст дошкільної педагогіки як науки, її місце в системі педагогічних дисциплін. Зв'язок дошкільної педагогіки з практикою навчання і виховання дітей до школи.

Джерела наукової дошкільної педагогіки.

Українська етнопедагогіка як основа наукової педагогіки, її компоненти: народна фамілістика, народне дитинознавство, народна дидактика, народна педагогічна деонтологія, виховна практика.

Філософські основи дошкільної педагогіки. Виховання як суспільне і природне явище. Закони розвитку в дошкільній педагогіці. Соціальна обумовленість і гуманістична спрямованість виховання.

Природничо-наукові основи дошкільної педагогіки. Дошкільна педагогіка і дитяча психологія.

Методологія і методика наукового дослідження. Предмет, мета, гіпотеза і етапи педагогічного дослідження. Методи наукового дослідження: спостереження, педагогічний експеримент, бесіда, вивчення продуктів діяльності дітей, анкетування дошкільних працівників і батьків, аналіз документації дошкільних закладів, соціометричні методи, тести, обробка даних статистичними методами та ін. Комплексне використання методів на різних етапах наукового дослідження. Значення теоретичного аналізу роботи з літературними джерелами. Впровадження результатів наукових досліджень у практику дошкільного виховання. Значення передового педагогічного досвіду, його види.

Тема 2. Виховання і розвиток

Рушійні сили і закономірності психічного процесу. Засвоєння суспільного досвіду, оволодіння матеріальною і духовною культурою в процесі виховання і навчання. Формування у ході засвоєння суспільного досвіду загальних здібностей і якостей особистості. Роль діяльності, спілкування і активності. Роль дорослого в соціалізації особистості дитини.

Роль виховання в розвитку дитини. Фактори становлення особистості. Особистість як об'єкт і суб'єкт виховання.

Українська етнопедагогіка про рушійні сили формування дитини як особистості (народне дитинознавство).

Розвивальний характер виховання і навчання. Поняття про зону найближчого розвитку (Л.С.Виготський) і сензитивні періоди розвитку.

Педагогічна вікова періодизація дошкільного дитинства. Індивідуальні особливості дітей і врахування їх у вихованні. Явище акселерації. Обдаровані діти і особливості їх виховання. Педагогічні проблеми взаємозв'язку розвитку і виховання у Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні.

Тема 3. Сучасна система дошкільної освіти

Становлення системи дошкільного виховання в нашій країні.

Сучасний дошкільний виховний заклад, його значення відповідно до Закону України «Про освіту» та Закону «Про дошкільну освіту». Типи і види дошкільних закладів загального і спеціального призначення.

Дошкільні заклади як родинно-громадські установи. Нові форми суспільного дошкільного виховання. Необхідність забезпечення якості дошкільної освіти в обсязі державних вимог дошкільними закладами незалежно від їх статусу і належності.

Закон України «Про дошкільну освіту» (2001 із змінами та доповненнями), Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція, 2012), Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція, 2014).

Характеристика програм виховання і навчання дітей, затверджених Міністерством освіти і науки України. Право вибору дошкільним закладом програми виховання дітей і розробки та впровадження власних програм і методик у погодженні з МОН України.

Теорія і практика суспільного та родинного виховання у різних країнах світу. Міжнародні наукові та громадські педагогічні зв'язки з проблем соціального захисту сім'ї і дитинства.

Педагогічні кадри для системи дошкільного виховання. Видатні педагоги про вимоги до особистості вихователя маленьких дітей. Суть і функції професійної діяльності спеціалістів з дошкільного виховання, гуманізм, педагогічна майстерність дошкільного педагога, здатність до особистісно-орієнтованого спілкування з дітьми. Система підготовки фахівців з дошкільної освіти в Україні та за рубежом.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ЗМІСТ І МЕТОДИ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тема 4. Мета виховання дітей дошкільного віку

Виховний ідеал і мета виховання. Поняття про мету виховання, її об'єктивний характер і обумовленість національними та загальнолюдськими цінностями. Всебічний розвиток особистості як мета виховання. Своєрідність мети виховання на різних етапах дошкільного дитинства. Українська народна педагогіка про всебічний розвиток особистості й особливості виховання дитини у різні періоди дошкільного дитинства.

Завдання виховання дітей дошкільного віку.

Складові частини виховання. Значення фізичного, розумового, морального, естетичного, трудового виховання. Необхідність їх здійснення у єдності та взаємозв'язку.

Тема 5. Фізичне виховання дітей дошкільного віку

Фізичне виховання і фізичний розвиток, єдність фізичного і психічного розвитку дитини. Завдання фізичного виховання дітей: охорона і зміцнення здоров'я, фізичний розвиток, загартування організму, розвиток рухів, засвоєння гігієнічних навичок.

Розвиток теорії та практики фізичного виховання дітей дошкільного віку (Ю.Аркін, Е.Вільчковський, В.Гориневський, Н.Денисенко, Ю.Змановський, М.Кистяковська, П.Лесгафт, Т.Осокіна, Н. Терехова, Л.Чулицька, М.Щелованов та ін.).

Зміст фізичного виховання. Основні засоби фізичного виховання. Народна педагогіка про фізичне виховання, його засоби і методи.

Гігієнічні фактори фізичного розвитку дітей. Педагогічні вимоги до приміщення дошкільного закладу, його обладнання.

Руховий режим дитини, шляхи його вдосконалення. Загартування дітей. Завдання і методи формування навичок гігієнічної поведінки в різних вікових групах.

Режим дня дитини, його значення для розвитку. Педагогічні вимоги до режиму дня. Врахування індивідуальних особливостей дитини в організації режиму в умовах дитячого садка та сім'ї.

Тема 6. Розумове виховання дітей дошкільного віку

Розумове виховання і розумовий розвиток. Психологічні і фізіологічні основи розумового виховання.

Завдання розумового виховання дітей: формування сенсорної культури, розвиток мислення, мови, уваги, пам'яті, уяви; формування системи знань про природу, речі, людей, суспільство; розвиток основ пізнавальної діяльності, пізнавальних інтересів.

Народна дидактика про розумове виховання дітей дошкільного віку: значення рідної мови, народна дидактична гра, усні жанри фольклору, народна повчальна творчість та ін. Методи народної дидактики.

Сенсорне виховання як основа розумового виховання. Сенсорне виховання і сенсорний розвиток у різних вікових групах.

Розвиток теорії розумового виховання (Я.Коменський, Й.-Г.Песталоцці, К.Ушинський, Є.Водовозова та ін.). Системи сенсорного виховання Ф.Фребеля, М.Монтессорі, О.Декролі. Дослідження Л.Артемової, А. Богуш, Л.Венгера, О.Запорожця, Г.Леушиної, В.Логінової, М.Поддякова, О.Усової та ін.

Знання у розумовому вихованні і розвитку дитини. Формування у дошкільників системних знань про явища навколишнього життя, їх роль у розумовому розвитку дитини і оволодінні різними видами діяльності. Формування умінь і навичок розумової діяльності дітей (А.Богуш, Н. Лисенко, В. Логінова, С. Ніколаєва, Л.Парамонова, З. Плохій, П. Саморукова та ін.). Елементи ТРВЗ у дитячому садку.

Засоби розумового виховання, роль різних видів діяльності у розумовому вихованні. Групи методів розумового виховання: методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності дітей; методи організації і здійснення навчально-пізнавальних дій; методи організації контролю і самоконтролю ефективності навчально-пізнавальної діяльності дітей (М.Поддяков).

Тема 7. Морально-трудове виховання дітей дошкільного віку

Моральне виховання і моральний розвиток. Мета морально-трудового виховання з огляду загальнолюдських цінностей. Народна мораль, засвоєння її в процесі морального виховання.

Особливості формування моральних уявлень, виховання моральних почуттів і навичок моральної поведінки у дітей дошкільного віку. Зміст морального виховання.

Завдання морального виховання: формування моральної спрямованості особистості, розвиток моральних уявлень, виховання моральних почуттів, формування навичок моральної поведінки.

Народна педагогічна деонтологія - наука про засоби і методи виховання дітей поваги до духовних та історичних цінностей України, гуманізму, милосердя, поваги до людей, працелюбства, справедливості, культури поведінки.

Теорії морального виховання дітей (Я.Коменський, Ж.-Ж.Руссо, С.Холл, М.Монтессорі, Ж.Піаже). Принцип народності у моральному вихованні в працях К.Ушинського, С.Русової. Дослідження змісту і засобів морального виховання (Л.Артемова, З.Борисова, Р.Буре, А. Гончаренко, Р.Жуковська, С.Козлова, Т.Маркова, Д.Менджеричька, В.Нечаєва, В.Павленчик, Л.Пеньєвська, З.Плохій, Є.Радіна, О.Усова та ін.).

Засоби і методи морального виховання, їх взаємозв'язок. Спілкування з дорослими та дітьми як умова і засіб морального виховання. Роль художньої літератури, етичних бесід у моральному вихованні дошкільників. Педагогічна оцінка вчинків дітей як засіб морального виховання. Організація практики моральної поведінки дітей в різних видах діяльності.

Зв'язок морального і трудового виховання дітей. Завдання трудового виховання: виховання поваги до людей праці, формування трудових умінь і навичок, виховання працелюбства.

Дослідження проблеми трудового виховання дітей дошкільного віку (З.Борисова, Р.Буре, Г.Годіна, М.Мащовець, В.Нечаєва, С.Теплюк, А.Шатова та ін.).

Умови морально-трудового виховання дітей в сім'ї дошкільному закладі. Засоби трудового виховання: ознайомлення з працею дорослих, праця дітей, навчання трудових навичок і вмінь.

Тема 8. Естетичне виховання дошкільників

Естетичне виховання і естетичний розвиток. Уявлення українського народу про прекрасне і спотворене у природі, суспільстві, людині. Використання елементів народної культури в естетичному вихованні дітей.

Теоретичні основи естетичного і художнього виховання дошкільників. Особливості і закономірності естетичного розвитку дитини-дошкільника. Розвиток естетичних сприймань і почуттів, формування основ художньої діяльності, розвиток творчих здібностей, емоційного відгуку на прекрасне, формування початкових знань про мистецтво в процесі естетичного виховання (Л.Виготського, О.Запорожець, В.Мухіна, Б.Теплов та ін.).

Принципи і методи естетичного виховання дітей дошкільного віку. Художня творчість дітей і педагогічне керівництво різними видами діяльності (Н.Ветлугіна, Н.Гавриш, І.Дзержинська, Т.Казакова, Т.Комарова, Н.Сакуліна, Є.Фльоріна та ін.).

Використання у естетичному вихованні дітей народних засобів: усна народна творчість, народне декоративно-прикладне мистецтво, музика, художня праця, ознайомлення з творами народних майстрів. Значення спільної художньої діяльності дорослого і дитини в сім'ї і дошкільному закладі.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. ПЕДАГОГІКА РАНЬОГО ДИТИНСТВА

Тема 9. Розвиток і виховання дітей раннього віку. Виховання дітей першого року життя

Особливості періоду раннього дитинства. Відповідність традицій народної педагогіки законам фізичного та інтелектуального розвитку дитини. Дослідження

раннього віку вітчизняними (Н.Аксаріна, О.Запорожець, О.Фонарьов М.Щелованов та ін.) та зарубіжними (А.Валлон, Т.Бауер, Б.Спок, Л.Уайт та ін.) психологами і педагогами.

Загальні вимоги до організації життя і виховання дітей раннього віку.

Розвиток дітей першого року життя. Етапи даного вікового періоду і завдання виховання дітей на кожному з них. Варіанти режимів дня.

Значення спілкування з дорослими для психічного розвитку дитини. Організація життя і виховання дітей першого року життя в сім'ї та дошкільному закладі.

Тема 10. Виховання дітей другого року життя

Розвиток дітей другого року життя і завдання виховання. Режим дня, методика проведення режимних процесів. Організація прогулянки. Завдання виховання і навчання дітей другого року життя. Форми спілкування з дорослим і методика їх організації. Зміст і методика проведення занять з дітьми, організація самостійної діяльності.

Особливості адаптації дітей до умов дошкільного .накладу.

Тема 11. Виховання дітей третього року життя

Розвиток дітей третього року життя і завдання виховання. Варіанти режиму дня, організація життя дітей в різних видах діяльності. Значення індивідуального підходу для правильного виховання дітей. Методика проведення занять, ігор-занять, організації самостійної діяльності дітей з метою розумового, фізичного, морального й естетичного виховання (А.Богущ, Г.Ляміна, С.Новосьолова, Л.Павлова, Е.Пілюгіна та ін.). Народна творчість в роботі з малюками.

Тема 12. Організаційно-методична робота в групах раннього віку

Методика організації самостійної діяльності дітей раннього віку з метою їх фізичного, розумового, морального і естетичного виховання. Планування і облік роботи вихователя в групах раннього віку. Спільна робота педагогів з батьками вихованців.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV.

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Тема 13. Становлення і розвиток особистості у дошкільному віці

Поняття «індивід», «індивідуальність», «особистість». Дитина і навколишній світ. Своєрідність розвитку у дитини дошкільного віку початків особистості, ставлення до навколишніх людей, самого себе (І. Бех, Л.Божович, Л.Виготський, О.Запорожець, О. Кононко, О.Леонт'єв та ін.). Засвоєння дитиною прикладу дорослих, ставлення дітей до них. Усвідомлення і значення норм і правил поведінки і засвоєння способів їх виконання дитиною. Поступове засвоєння уявлень про моральні риси людини, «добро», «зло», розвиток етичних оцінок, соціальних емоцій (Л.Артемова, В.Горбачова, С. Козлова, Я.Неверович, С.Петеріна та ін.).

Умови виховання особистості дошкільника.

Тема 14. Виховання гуманістичної спрямованості особистості в дошкільному віці

Гуманізм як загальнолюдська цінність, найвища чеснота людини. Необхідність виховання початків гуманізму з раннього дитинства. Розвиток доброти, здатності до співпереживання, милосердя в процесі спілкування з дорослим (О.Запорожець, Г.Кошелева, М.Лісіна, Я.Неверович).

Формування у дітей етичних уявлень «добро», «зло», «чесність», «порядність», «милосердя» та ін. шляхом усвідомлення дитиною їх морального змісту. Приклад дорослих, моральні ситуації, ігрові прийоми, читання художніх творів на моральні теми, розповіді дорослих, догляд за живими об'єктами, участь у благодійницькій діяльності –

методи виховання гуманізму у дітей (дослідження А.Виноградової, В.Нечаєвої, Л.Пеньєвської, В.Пушміної, Л.Стрелкової, М.Тимошенко та ін.).

Конфлікти, їх причини та попередження (Л.Рояк). Значення сімейних стосунків у вихованні в дітей гуманізму.

Дисциплінованість як усвідомлений спосіб поведінки дитини. Значення правил поведінки, особистісно-орієнтоване спілкування, єдність вимог вихователів і батьків, батьківський інтерес, вплив літніх людей, довіра і повага до почуттів дитини, задоволення її потреби у самостійності.

Тема 15. Виховання морально-вольових якостей у дітей дошкільного віку

Самостійність, чесність, правдивість, слухняність, організованість, гуманність, дисциплінованість, товарицькість, відповідальність як моральні якості особистості, їх прояв в дошкільному дитинстві.

Методи виховання моральних якостей дошкільників. Засоби заохочення дітей до моральної довільної поведінки. Умови виховання моральних якостей особистості в сім'ї та дошкільному закладі.

Особливості розвитку вольової сфери дошкільника і зв'язок її з моральним розвитком (В.Котирло). Психофізіологічні основи методів формування вольової поведінки, розвиток гальмівних процесів, стійкості мотивів, надання дитині права самостійно визначити спосіб поведінки, позитивна попереджуюча оцінка тощо. Значення успіху в діяльності для формування волі дитини (Є.Субботський, С.Якобсон).

Попередження негативізмів поведінки (вередливості, впертості, грубості, а також нерішучості, полохливості, несміливості). Методи перевиховання вередливих та впертих дітей.

Тема 16. Розвиток взаємин дітей у колективі

Дитина і соціум. Завдання введення дитини у світ загальнолюдських цінностей, дитячий колектив, етапи його становлення в різних вікових групах.

Взаємини дітей у дитячому садку, етапи становлення позитивних взаємин між дітьми (Л.Артемova, О.Булатова, Р.Буре, А. Гончаренко, Р.Іванкова, Т.Маркова, Т.Репіна О. Усова та ін.). Виховання дружби, особливості дружби дошкільників.

Види дитячої взаємодопомоги. Формування навичок взаємодопомоги (Л.Пеньєвська).

Тема 17. Виховання культури поведінки

Культура поведінки як ознака моральної спрямованості особистості. Поняття «правила поведінки», «культура», «культура поведінки», «культура взаємин». Зміст норм і правил поведінки для дітей молодшого, середнього і старшого дошкільного віку, шляхи їх формування, методи і прийоми виховання (Г. Лаврентьєва, Л.Лідак, С.Петеріна, М.Федорова та ін.).

Тема 18. Формування патріотичних почуттів та виховання початків національної свідомості у дітей дошкільного віку

Своєрідність прояву патріотизму в дітей дошкільного віку. Програма ознайомлення дітей з навколишнім - основа виховання у дітей почуття любові до батьків, рідної домівки, України. Принципи поєднання загальнолюдських ідеалів і національних традицій, зв'язку історичних явищ, з якими знайомлять дітей, з сучасністю.

Виховання у дітей молодшого дошкільного віку любові до найближчих людей.

Формування уявлень про найближче оточення, дитячий садок, рідне місто (село).

Розширення уявлень про довкілля в середньому дошкільному віці. Формування поняття про сім'ю, обов'язки членів сім'ї, про те, що в садку є молодші діти, про працю дорослих людей. Введення поняття «Батьківщина» через усвідомлення слова «батьки».

Формування у дітей старшого дошкільного віку уявлень про рід і родовід, ознайомлення із географією та історією України, державними символами, походженням географічних назв і пам'ятними місцями рідного краю.

Ознайомлення дітей з народознавчими поняттями – традиціями українського народу, його пам'ятками, народною творчістю, символами і оберегами. Використання спілкування з членами родин вихованців, зустрічей з майстрами народного декоративно-прикладного мистецтва, композиторами, поетами. Народні свята в дитячому садку.

Формування у дітей уявлень про інші народи, життя людей в інших країнах і виховання поваги до них. Особливості ставлення дошкільника до людей різних національностей.

Принципи відбору змісту знань про інші народи для дошкільників.

Засоби та методи виховання у дітей доброзичливого ставлення до людей різних національностей та споріднених культур.

Виховання у дітей усвідомленого миролюбства.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ V. ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 19. Виховання дітей у грі

Історичне походження гри як діяльності. Видатні педагога про гру як засіб виховання (К.Ушинський, П.Лесгафт та ін.). Народні ігри – важливий чинник виховання в українській етнопедагогіці; їх види, відповідність віковому періоду, виховна цінність.

Гра – провідна діяльність дошкільника у психологічних і педагогічних теоріях К.Гросса, З.Фрейда, С.Холла, М.Монтессорі, Л.Виготського, Д.Ельконіна, В.Запорожця, О.Леонтьєва. Дослідження проблеми розвитку гри у ранньому віці (С.Новосьолова, Ф.Фрадкіна); розвитку гри як діяльності (Н.Короткова, Н.Михайленко, Н.Пантіна.); формування дитячих взаємин у грі (Л.Артемова, В.Воронова, Р.Іванкова, Т.Маркова, О.Усова, К.Щербакова), виховання моральних якостей у грі (О.Булатова, Г.Григоренко, Р.Жуковська, А.Матусик, В.Нечаєва та ін.).

Класифікація ігор.

Значення іграшки у розвитку дитини, її освітня і виховна цінність. Історія іграшки. Народна іграшка, її різноманітність і значення. Дослідження проблеми іграшки (Є.Фльоріна та ін.). Основні види іграшок.

Характерні риси творчої гри. Виникнення і розвиток гри у ранньому віці у зв'язку з загальними закономірностями розвитку дитини.

Предметна діяльність, сюжетно-відображальна гра - початкові стадії сюжетно-рольової гри. Розвиток ігрової творчості, збагачення змісту, розширення мотивів вибору гри з віком дітей. Ігрові і реальні взаємини між дітьми, їх розвиток. Педагогічне керівництво розвитком сюжетно-рольових ігор і взаємин дітей у них.

Характерні особливості, етапи розвитку будівельно-конструктивних ігор, педагогічне керівництво розвитком цих ігор (Е.Гульянец, З.Ліштван, В.Нечаєва та ін.).

Ігри-драматизації, їх характеристика, види, етапи розвитку, педагогічне керівництво (Л.Артемова, Н. Гавриш, Н.Карпінська, Л.Фурміна). Елементи українського народного театру в іграх дітей.

Дидактична гра як вид ігрової діяльності та форма навчання дошкільників. Народна дидактична гра, її характеристика, різновиди за навчально-виховною метою і змістом.

Сенсорний розвиток, формування пізнавальних інтересів, виховання розумової активності, кмітливості, взаємин дітей у дидактичній грі (дослідження Є.Тихеєвої, В.Аванесової, Л.Венгера, З.Богуславської).

Зміст, структура, види дидактичних ігор і методика педагогічного керівництва ними у різних вікових групах. Виховання моральних якостей у дидактичній грі, індивідуальний підхід до дітей.

Тема 20. Виховання дошкільників у трудовій діяльності

Трудове виховання українського народу на етнографічних особливостях регіонів України, різних видах народних промислів, трудових сімейних традиціях.

Своєрідність дитячої праці, її виховне значення (З.Борисова, Р.Буре, Я.Неверович, В.Нечаєва, та ін.).

Етапи розвитку трудової діяльності в дошкільному дитинстві. Завдання виховання. Види і зміст трудової діяльності дітей у різних вікових групах. Форми організації праці дітей: спільна праця з дорослим, доручення, чергування, індивідуальна, спільна та колективна праця (Р.Буре, Г.Годіна, Л.Загик, З. Назарова, А.Шатова, та ін.).

Методика організації трудової діяльності дітей у різних вікових групах. Спільна робота з сім'єю у трудовому вихованні дітей.

Тема 21. Навчання дітей дошкільного віку

Особливості пізнавального розвитку дошкільника. Діагностика рівня пізнавальної діяльності дітей (Л.Венгер, О.Дьяченко, В.Котирло, С.Ладивір, О.Проскура та ін.).

Навчання як головний засіб формування навчальної діяльності дітей (Є.Тихеева, Н.Сакуліна, Є.Фльоріна та ін.). Дослідження проблем дошкільної дидактики О.Усовою.

Форми організації навчальної діяльності: заняття, ігри, повсякденне життя. Заняття - засіб повідомлення знань і виховання розумової активності дітей, допитливості, пізнавальних інтересів, розвитку творчих здібностей, ініціативи. Заняття за задумом вихователя і за бажанням дітей. Структурні компоненти заняття і їх функцій.

Групи методів навчання дітей на заняттях: наочні (спостереження, демонстрація, використання ТЗН), словесні (пояснення, розповідь, читання, бесіда); практичні (гра, вправи); пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний, частково-пошуковий, дослідницький; методи самостійної роботи по засвоєнню нового матеріалу, методи застосування знань на практиці, повторення, систематизації, методи перевірки, оцінки знань. Значення ігрових методів і прийомів у навчанні дітей дошкільного віку.

Види занять за змістом, метою, формою організації, методикою проведення (А.Богущ, Е.Вільчковський, Н. Гавриш, Т.Комарова, Г.Леушина, Ф.Сохін, К.Тарасова, О.Усова та ін.)

Новаторство в організації навчальної діяльності дітей (досвід сім'ї Нікітіних, Л.Блудової, Н.Дернович та ін.). Зростання питомої ваги гри, індивідуального особистісно-орієнтованого спілкування у розвитку навчальної діяльності.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ VI. ВЗАЄМОДІЯ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ, СІМ'Ї І ШКОЛИ

Тема 22. Організація життя дітей в групах дошкільного віку

Особливості розвитку дітей 4-5 років і завдання виховання. Режими дня і організація життя дітей у другій молодшій і середніх групах. Створення відповідних умов у приміщенні і на ділянці дитячого садка для ігор, трудової діяльності, занять, самостійної художньої діяльності дітей в цих групах. Методика організації прийому, прогулянки, різних видів діяльності і відпочинку дітей. Виховання у дітей самостійності, навичок самообслуговування, самоорганізації. Умови забезпечення емоційного комфорту дитини середнього дошкільного віку в дитячому садку.

Особливості розвитку дітей 6 року життя і завдання виховання. Режим дня і організація життя дітей в старшій (підготовчій) групі в першу і другу половину дня.

Правильне співвідношення занять, ігор, самостійної діяльності дітей цих груп, спрямоване на виховання у дітей якостей майбутнього школяра, самостійності, відповідальності, бажання підготуватися до навчання в школі. Необхідність індивідуального підходу до дітей у формуванні навичок навчального співробітництва. Умови забезпечення емоційного комфорту дитини в дитячому садку.

Примітка: Значення, зміст, форми і методи організації самостійної діяльності дітей розглядаються у відповідних розділах методики ознайомлення дітей з природою, методики розвитку мови дітей, методики керівництва образотворчою діяльністю дітей та інших методик.

Тема 23. Планування та облік навчально-виховної роботи

Поняття про педагогічний процес і його компоненти. Необхідність планування і обліку роботи як умови успішного здійснення педагогічного процесу.

Організаційно-прогнозуюча функція планування. Вимоги до планування і умови його правильного здійснення. Різні види і форми планування. Необхідність врахування при плануванні розвивальних видів діяльності дітей, раціонального співвідношення занять і самостійної діяльності, індивідуально-диференційованого підходу до дітей. Право вихователя на різні варіанти форм планування і обліку навчально-виховної роботи.

Тема 24. Взаємодія сім'ї і дошкільного навчального закладу

Українська етнопедагогіка про сімейне виховання (народна фамілогія). Виховання в сім'ї – першооснова розвитку особистості. Народні педагогічні традиції сімейного виховання: вшанування новонародженої дитини та її рідних; народні педагогічні засоби виховання дитини від народження (колискові пісні, потішки, пестівки, забавлянки; рухливі, сюжетні, дидактичні ігри; загадки, скоромовки, прислів'я, приказки та ін.); роль прикладу батьків й інших членів сім'ї; родинні свята; вшанування пам'яті предків, загиблих чи померлих родичів.

Проблема виховання дітей в сім'ї в історії педагогіки (Я.Коменський, Й.-Г.Песталоцці, К.Ушинський, А.Макаренко, В.Сухомлинський). Наукові дослідження питань сімейного виховання в зарубіжній (Боулбі, Гелфор, Олпорт, Селлівен, Рейнгольд, Шпіц) та вітчизняній педагогіці (Е.Аркін, Л.Загик, Д.Дзінтере, В.Іванова, Т.Маркова, Л.Островська, Т.Репіна та ін.). Новаторський досвід сімейного виховання дітей (Б. і Л.Нікітіни, практика сімейних дитячих будинків).

Сучасні проблеми родинного виховання дітей дошкільного віку: всебічний розвиток дитини; виховання взаємин дітей і дорослих; спільна діяльність всіх членів сім'ї по забезпеченню її добробуту; методи виховання, засновані на особистісно-орієнтованій взаємодії з дитиною. Організація життя і різних видів діяльності дітей в сім'ї. Попередження педагогічної занедбаності дітей. Умови забезпечення емоційного комфорту дитини в сім'ї.

Відповідальність батьків за виховання дітей. Участь громадськості і дошкільних закладів у допомозі батькам, діти яких не виховуються в дитячому садку. Педагогічна освіта батьків: зміст, форми і методи. Вивчення і поширення передового досвіду сімейного виховання. Форми спільної роботи дошкільного закладу з сім'єю у вихованні дітей, які виховуються в дошкільному закладі. Участь батьків у роботі дошкільного закладу. Спільні форми виховної роботи дошкільного закладу і родин вихованців у дошкільному закладі.

Тема 25. Підготовка дитини до навчання в школі

Поняття про готовність дитини до шкільного навчання. Я.А.Коменський, Й.-Г.Песталоцці, Ф.Фребель, М.Монтессорі, К.Ушинський про підготовку дитини до школи. Дослідження проблеми готовності до шкільного навчання (Л.Венгер, В.Давидов,

Л.Журова, О.Запорожець, Г.Леушина, В.Ликова, Г.Люблінська, Т.Тарунтаєва та ін.). Вступ до школи – якісно новий етап в житті дитини, його особливості.

Умови підготовки дітей до школи в сім'ї і дошкільному закладі. Досвід В.Сухомлинського з підготовки дітей до школи. Теорія і досвід підготовки дітей до школи за кордоном. Роль старшої групи у підготовці дітей до школи. Особливості навчально-виховної роботи у старшій групі.

Методика виявлення готовності дитини до школи. Виховання у дошкільників бажання навчатись у школі. Ознайомлення дітей зі школою. Організація спілкування старших дошкільників із школярами. Знайомство з майбутнім вчителем.

Спільна робота дитячого садка і сім'ї у підготовці дитини до школи.

Специфіка підготовки до школи дітей у нових типах дошкільних закладів (сімейний дитячий садок, центр дитинства, міні-ліцей тощо).

Тема 26. Наступність у роботі дошкільного навчального закладу і школи

Значення наступності у системі безперервної освіти України. Поняття наступності, головні завдання наступності.

Встановлення наступності між дошкільним закладом і школою у меті, змісті, формах і методах навчально-виховної роботи.

Порівняльний аналіз програм старшої (підготовчої) групи і першого класу шестиліток, методи і прийоми навчання і виховання, організації життя дітей в підготовчій групі дитячого садка і першому класі шестиліток. Ш.Амонашвілі, С.Лисенкова про особливості роботи з шестилітками.

Зміст і форми зв'язку дошкільного закладу і школи.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	п	лаб	с.р.		л	п	лаб	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Модуль 1. ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ										
Змістовий модуль 1. ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОЇ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ З ДАВНІХ ЧАСІВ ДО ПОЧ. ХХ ст.										
Тема 1. Предмет і завдання історії дошкільної педагогіки. Виховання у первісному та рабовласницькому суспільстві.	12	2	2		8	11	1			10
Тема 2. Особливості освітньо-виховної практики та педагогічної думки в епоху Середньовіччя й Відродження.	10	2	2		6	14	1	1		12
Тема 3. Педагогічні	10	2	2		6	14	1	1		12

думки про дошкільне виховання у спадщині педагогів Західної Європи XVII–XVIII ст.										
Тема 4. Суспільне дошкільне виховання за кордоном в XIX–на поч. XX ст.	10	2	2		6	13	1			12
Разом за змістовим модулем 1	42	8	8		26	52	4	2		46
Змістовий модуль 2. ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ										
Тема 5. Педагогічна думка, освіта, становлення суспільного дошкільного виховання на теренах України із стародавніх часів до початку XX ст.	12	2	2		8	17	1			16
Тема 6. Теорія і практика виховання дітей дошкільного віку в Україні (кінець XIX – поч. XX ст.)	12	2	4		6	15	1			14
Тема 7. Освіта, суспільне дошкільне виховання, педагогічна думка в Україні у 20–30-ті рр. XX ст.	10	2	2		6	17	1	2		14
Тема 8. Освіта, суспільне дошкільне виховання, педагогічна думка в Україні у другій половині XX ст. – на поч. XXI ст.	14	2	4		8	19	1			18
Разом за змістовим модулем 2	48	8	12		28	68	4	2		62
Усього годин за модулем I	90	16	20		54	120	8	4		108
Модуль 2. ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА										
Змістовий модуль 1. Загальні засади дошкільної педагогіки										
Тема 1. Предмет і методи дошкільної педагогіки	12	2	2		8	8				8
Тема 2. Виховання і розвиток	12	2	2		8	10	2			8
Тема 3. Сучасна система дошкільної	14	2	4		8	8				8

освіти											
Разом за змістовим модулем 1	38	6	8		24	26	2				24
Змістовий модуль 2. Зміст і методи виховання дітей дошкільного віку											
Тема 4. Мета виховання дітей дошкільного віку	4	2			2	2					2
Тема 5. Фізичне виховання дітей дошкільного віку	10	2	2		6	9	1	2			6
Тема 6. Розумове виховання дітей дошкільного віку	14	2	2	2	8	8					8
Тема 7. Морально-трудове виховання дітей дошкільного віку	12	2	2		8	9	1				8
Тема 8. Естетичне виховання дошкільників	10	2	2		8	8					8
Разом за змістовим модулем 2	52	10	8	2	32	36	2	2			32
Змістовий модуль 3. Педагогіка раннього дитинства											
Тема 9. Розвиток і виховання дітей раннього віку. Виховання дітей першого року життя	7	1	2		4	8					8
Тема 10. Виховання дітей другого року життя	5	1	2		2	8	2	2			6
Тема 11. Виховання дітей третього року життя	6	2			4	8					6
Тема 12. Організаційно-методична робота в групах раннього віку	8	2	2		4	6					6
Разом за змістовим модулем 3	26	6	6		14	30	2	2			26
Змістовий модуль 4. Формування особистості в дошкільному віці											
Тема 13. Становлення і розвиток особистості у дошкільному віці	3	1			2	2					2
Тема 14. Виховання гуманістичної спрямованості особистості в дошкільному віці	5	1	2		2	4	2				4
Тема 15. Виховання морально-вольових	6	2	2		2	8					4

якостей у дітей дошкільного віку												
Тема 16. Розвиток взаємин дітей у колективі	2	2			2	4				4		
Тема 17. Виховання культури поведінки	6		2		2	4				4		
Тема 18. Формування патріотичних почуттів та виховання початків національної свідомості у дітей дошкільного віку	10	2	2		6	4				4		
Разом за змістовим модулем 4	32	8	8		16	26	2	-		24		
Змістовий модуль 5. Виховання дітей у діяльності												
Тема 19. Виховання дітей у грі	30	10	6	4	10	20	2			18		
Тема 20. Виховання дошкільників у трудовій діяльності	12	2	4		6	16	2	2		12		
Тема 21. Навчання дітей дошкільного віку	10	2	2		6	12	2				10	
Разом за змістовим модулем 5	52	14	12	4	22	48	6	2		40		
Змістовий модуль 6. Організація педагогічного процесу в ДНЗ. Взаємодія дошкільного закладу, сім'ї і школи												
Тема 22. Організація життя дітей в групах дошкільного віку	4	2			2	8		2	2	8		
Тема 23. Планування та облік навчально-виховної роботи	10	2	2		6	18						14
Тема 24. Взаємодія сім'ї і дошкільного закладу	10	2	2		6	14		2	2	14		
Тема 25. Підготовка дитини до навчання в школі	7	1			6	20						16
Тема 26. Наступність у роботі дошкільного закладу і школи	9	1		2	6	14						14
Разом за змістовим модулем 6	40	8	4	2	26	72	4	4		66		
Усього годин за модулем II	240	52	46	8	134	240	16	10	-	212		
Разом за I та II модулем	330	68	66	8	188	360	26	14		320		

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
МОДУЛЬ І. ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ			
1.	Предмет, завдання, методологічні основи курсу "Історія дошкільної педагогіки". Освіта, виховання і розвиток педагогічної думки в умовах первісного та рабовласницького суспільства.	2	
2.	Педагогічна система Я. А. Коменського (1592-1670 р.р.)	2	1
3.	Розвиток педагогічної думки європейських країнах в XVII-XVIII ст. Педагогічна спадщина Джона Локка (1632-1704), Ж.-Ж.Руссо (1712-1827 р.р.), Й. Г. Песталоцці	2	1
4.	Теорія та практика виховання дітей дошкільного віку в педагогічній системі Ф.Фребеля та Марії Монтесорі	2	
5.	Особливості становлення суспільного дошкільного виховання на теренах України з стародавніх часів до кінця XIX ст.	2	
6.	Педагогічні ідеї перших вітчизняних теоретиків виховання дітей дошкільного виховання	2	
7.	Освітня діяльність і літературно-педагогічна спадщина С.Русової в контексті сучасності	2	1
8.	Дошкільне виховання в Україні у першій третині XX ст.	2	1
9.	Проблеми виховання дітей дошкільного віку у творчому доробку В.О. Сухомлинського	2	
10.	Побудова національного дошкільного виховання, освіти та педагогічної науки незалежної суверенної України	2	
Всього за модулем І		20	4
МОДУЛЬ ІІ. ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА			
1.	Предмет дошкільної педагогіки	2	
2.	Виховання як чинник розвитку	2	
3.	Система дошкільної освіти в Україні	2	
4.	Система фізичного виховання дітей в дошкільному закладі	2	2
5.	Теоретичні засади розумового виховання дошкільників	2	
6.	Морально-трудове виховання дошкільників	2	
7.	Розвиток естетичних сприймань і почуттів у дошкільному віці	2	
8.	Організація життя дітей раннього віку в дошкільному закладі	2	2
9.	Виховання у дітей гуманних почуттів	2	
10.	Теорія гри	2	2
11.	Формування творчої гри в дошкільному віці	2	
12.	Виховання дітей дошкільного віку в праці	2	
Всього за модулем ІІ		24	6

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
МОДУЛЬ II. ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА			
1.	Сучасні освітні програми для дошкільних навчальних закладів	2	
2.	Розвиток і виховання дітей другого року життя	2	
3.	Розвиток і виховання дітей третього року життя	2	
4.	Виховання вольової поведінки та дисциплінованості у дітей дошкільного віку	2	
5.	Виховання у дітей культури поведінки	2	
6.	Патріотичне виховання дітей дошкільного віку	2	
7.	Театралізовані ігри	2	
8.	Види праці дітей та форми її організації	2	
9.	Форми організації навчання в дошкільному закладі	2	
10.	Планування та облік навчально-виховної роботи в дошкільному навчальному закладі	2	2
11.	Форми і методи співробітництва дитячого садка і сім'ї	2	2
Всього за модулем II		22	4

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
МОДУЛЬ II. ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА		
1.	Методика сенсорного виховання дітей в різних вікових групах	2
2.	Сюжетно-рольові ігри дітей в дошкільному закладі	2
3.	Педагогічне керівництво дидактичними іграми	2
4.	Вивчення наступності у роботі дошкільного навчального закладу і початкової школи	2
Всього за модулем II		8

8. Самостійна робота

МОДУЛЬ I. ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1.	Тема 1. Скласти порівняльну таблицю Афіської та Спартанської систем виховання. Зробити порівняльний аналіз думок (поглядів) грецьких, римських і східних філософів щодо виховання особистості	8	10

2.	<p>Тема 2. Підготувати повідомлення щодо підготовки дітей до шкільного навчання за книгою Я.-А.Коменського «Материнська школа»</p> <p>Визначити провідні ідеї виховання епохи Відродження, їх авторів (матеріали оформити в таблиці)</p>	6	12
3.	<p>Тема 3. Опрацювати твори Дж. Локка «Думки про виховання» та Ж.- Ж. Руссо «Еміль або Про виховання».</p> <p>Зробити порівняльний аналіз поглядів Дж.Локка і Ж.-Ж. Руссо на виховання дітей дошкільного віку (результати аналізу оформити в таблиці).</p>	6	12
4.	<p>Тема 4. Опрацювати книгу І. Дичківської, Т. Поніманської «М. Монтесорі: теорія і технологія» (розд. 2. «Сучасники і послідовники М. Монтесорі» ст. 37-110) і занотувати думки щодо методу М.Монтесорі її сучасниць: С. Русової, О. Дорошенкової, Н. Лубенець (за вибором студента)</p> <p>Опрацювати книгу Ф. Фребеля «Дитячий садок» і дати характеристику шести «дарункам» для ігор.</p>	6	12
5.	<p>Тема 5. Підготувати план-конспект статті І. Улюкаєвої «Виховна концепція Івана Сікорського» (Дошкільне виховання. – 2007. – № 4. – С.10–11).</p> <p>Підготувати повідомлення про підготовку педагогічних кадрів у Фребелівському інституті за матеріалами статті Н. Дем'яненко. «Єдність теорії і практики. Психологічна підготовка вихователів у Фребелівському інституті» (Дошкільне виховання. – 1995. – № 3–4.– С. 24–25).</p>	8	16
6.	<p>Тема 6. Підготувати повідомлення щодо становлення національного дошкільного виховання в УНР за матеріалами статті І. Улюкаєвої «Початок відродження. Суспільне дошкільне виховання і підготовка педагогічних кадрів у роки УНР (1917–1919)» // Дошкільне виховання. – 1994. – №1. – С. 12–13.</p> <p>Опрацювати працю С. Русової «В оборону казки». Висловити свої думки щодо прочитанного</p>	6	14
7.	<p>Тема 7. Опрацювати статтю І. Улюкаєвої «Ольга Дорошенко і її книжка «Дитячий садок» (Дошкільне виховання. – 1999. – №10. – С. 24– 25).</p> <p>Провести історичні паралелі проблем суспільного дошкільного виховання 20-тих років і і сьогодення.</p> <p>Опрацювати статтю Т. Філімонової «Журнал «За комуністичне виховання дошкільника (1931–1935): сторінки історії //Дошкільне виховання. – 2001. – № 3. – С. 14–15. Висловити свої думки щодо прочитаного.</p> <p>– Опрацювати книгу В. Сухомлинського «Серце віддаю дітям / Собр. Соч. – Т.3.– К.: Рад. шк., 1977. – С. 9-282. Висловити свої думки щодо організації освітньо-виховної роботи з дітьми шостого року життя.</p> <p>Опрацювати книгу В. Котирло «Завтра в школу». Висловити свої думки щодо актуальності проблем, викладених автором.</p>	6	14
8.	<p>Тема 8. Підготувати повідомлення щодо завдань і методів розумового і морального виховання дошкільників</p>	8	18

	<p>за працею Є. Водовозової «Розумове і моральне виховання дітей від першого вияву свідомості до шкільного віку».</p> <p>Підготувати повідомлення щодо сутності понять «дитина», дитячий садок», внутрішньої організації дитячого садка та змісту роботи з дітьми за працею А. Симонович «Дитячий садок».</p> <p>Про дошкільну освіту: Закон України (нова редакція). – Опрацювати 4, 5, 6, 7, 11, 14 статті. Зробити записи.</p> <p>Підготувати презентацію однієї із чинних програм розвитку і виховання дітей дошкільного віку.</p>		
Всього за модулем I		54	108

МОДУЛЬ II. ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1.	<p>Тема 1. – Українська етнопедагогіка як основа наукової педагогіки, її компоненти</p> <ul style="list-style-type: none"> – Скласти схему компонентів української етнопедагогіки – Впровадження результатів наукових досліджень у практику дошкільного виховання – Підготувати реферат про етапи розвитку дошкільної педагогіки 	8	8
2.	<p>Тема 2. – Українська етнопедагогіка про рушійні сили формування дитини як особистості</p> <ul style="list-style-type: none"> – Проблеми взаємозв'язку розвитку і виховання в сучасних концепціях дошкільного виховання – Із програми «Дитина» виписати і проаналізувати типологію особливостей дітей, які потребують особливої уваги вихователя 	8	8
3.	<p>Тема 3. – Теорія і практика виховання дітей дошкільного віку у системах С.Холла, М.Монтессорі, Д.Дьюї.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Сучасні проблеми дошкільної педагогіки у вітчизняній і зарубіжній педагогічній науці – Скласти та заповнити таблицю розвитку ідей дошкільного виховання у зарубіжній та вітчизняній педагогіці, за схемою: персоналії, роки життя, найвідоміші праці, у яких розкриваються ідеї дошкільного виховання, головні ідеї стосовно виховання дітей дошкільного віку – Теорія і практика суспільного та родинного виховання у різних країнах світу – Скласти таблицю видів і типів дошкільних закладів – Проаналізувати основні документи про дошкільну освіту <p>Зробити порівняльний аналіз програм виховання дітей у дошкільних закладах (на вибір) за схемою: завдання,</p>	8	8

	структура, загальні наукові принципи побудови програм		
4.	Тема 4. – Українська народна педагогіка про всебічний розвиток особистості й особливості виховання дитини у різні періоди дошкільного дитинства. – У вигляді схеми або таблиці проаналізуйте історичний розвиток поглядів на мету і завдання виховання дітей дошкільного віку	2	2
5.	Тема 5. – Розвиток теорії та практики фізичного виховання дітей дошкільного віку – Народна педагогіка про фізичне виховання, його засоби і методи.	6	6
6.	Тема 6. – Народна дидактика про розумове виховання дітей дошкільного віку – Розвиток теорії розумового виховання (Я.Коменський, Й.-Г.Песталоцці, К.Ушинський, Є.Водовозова та ін.) – Розробити план-конспект заняття з сенсорного виховання у певній віковій групі (вказати вік, мету і завдання заняття, дидактичне завдання, матеріал, хід заняття)	8	8
7.	Тема 7. – Народна педагогічна деонтологія як наука про виховання у дітей моральних якостей – Теорії морального виховання дітей (Я.Коменський, Ж.-Ж.Руссо, С.Холл, М.Монтессорі, Ж.Піаже). – Дослідження проблеми трудового виховання дітей дошкільного віку (З.Борисова, Р.Буре, Г.Годіна, М.Мащовець В.Нечаєва, С.Теплюк, А.Шатова та ін.). – Оформити порівняльну таблицю завдань морального та трудового виховання дітей дошкільного віку з ускладненнями від групи до групи (на основі чинних програм виховання)	8	8
8.	Тема 8. – Теоретичні основи естетичного і художнього виховання дошкільників. – Художня творчість дітей і педагогічне керівництво різними видами діяльності (Н.Ветлугіна, Н. Гавриш, І.Держинська, Т.Казакова, Т.Комарова, Н.Сакуліна, Є.Фльоріна та ін.). – Скласти порівняльну таблицю завдань і змісту естетичного виховання в програмах виховання і навчання дошкільників («Українське дошкілля», «Дитина», «Впевнений старт», авторські програми)	8	8
9.	Тема 9. – Дослідження раннього віку вітчизняними (Н.Аксаріна, О.Запорожець, О.Фонарьов М.Щелованов та ін.) та зарубіжними (А.Валлон, Т.Бауер, Б.Спок, Л.Уайт та ін.) психологами і педагогами. – Скласти перелік іграшок для дітей кожної підгрупи 1 р.ж. та методичні рекомендації щодо їх використання	4	8
10.	Тема 10. – Підібрати фольклорний матеріал для мовленнєвого та емоційного розвитку дітей 2 р. життя – Підготувати рекомендації щодо організації рухової активності дітей 2 р.ж. на прогулянці у різні пори року	2	6

11.	Тема 11. – Народна творчість в роботі з малюками. – Скласти план-конспект заняття (за вибором) для дітей 3 р. життя	4	6
12.	Тема 12. – Скласти характеристику на дитину за орієнтовним планом – Ознайомитися з планами роботи вихователів у групах раннього віку та проаналізувати доцільність і послідовність завдань та їх відповідність віку	4	6
13.	Тема 13. – Своєрідність розвитку у дитини дошкільного віку початків особистості, ставлення до навколишніх людей, самого себе (І. Бех, Л.Божович, Л.Виготський, О.Запорожець, О. Кононко, О.Леонтьєв та ін.). – Проаналізувати зміст знань про соціальний світ у чинних програмах виховання і розвитку дітей дошкільного віку	2	2
14.	Тема 14. – Дисциплінованість як усвідомлений спосіб поведінки дитини. – Скласти таблицю «Засоби і методи виховання у дітей гуманних почуттів»	2	4
15.	Тема 15. – Запропонувати способи впливу вихователя на дитину, яка не володіє самостійно організованою поведінкою – Значення успіху в діяльності для формування волі дитини (Є.Субботський, С.Якобсон).	2	4
16.	Тема 16. – Запропонувати методи і прийоми формування у дітей позиції партнера у спільній діяльності, що об'єднує учасників єдиною метою – Охарактеризувати прояви у дітей комунікативної активності в спільній діяльності (праці, грі, зображувальній діяльності тощо). Визначити умови, що сприяють формуванню комунікативної активності дітей. Навести приклади її прояву	2	4
17.	Тема 17. – Підготувати реферативні повідомлення на тему: «Педагогам, батькам і дітям» про: столовий етикет, елегантність і культуру одягу, гостьовий етикет, дотримання етикету у громадських місцях.	2	4
18.	Тема 18. – Формування у дітей старшого дошкільного віку уявлень про рід і родовід, ознайомлення із географією та історією України, державними символами, походженням географічних назв і пам'ятними місцями рідного краю. – Народні свята в дитячому садку. – Скласти своє родовідне дерево	6	4
19.	Тема 19. – Видатні педагога про гру як засіб виховання (К.Ушинський, П.Лесгафт та ін.). – Скласти таблицю методичних прийомів керівництва сюжетно-рольовими іграми дітей дошкільного віку. – Скласти перспективний план роботи вихователя з розвитку будівельно-конструктивної гри – Елементи українського народного театру в іграх	10	18

	дітей. – Народна дидактична гра, її характеристика, різновиди за навчально-виховною метою і змістом.		
20.	Тема 20. – Скласти таблицю «Планування праці дітей на тиждень» (вікова група за вибором)	6	12
21.	Тема 21. – Навчання як головний засіб формування навчальної діяльності дітей (Є.Тихеева, Н.Сакуліна, Є.Фльоріна та ін.). Дослідження проблем дошкільної дидактики О.Усовою. – Розробити план-конспект заняття для участі у педагогічній панорамі розробок занять. Підготуватися до моделювання заняття в аудиторії	6	12
22.	Тема 22. – Виписати перелік обов'язкового обладнання, навчально-наочних посібників та іграшок дошкільного навчального закладу (Дошкільне виховання. - 2002. - № 10 - 11). Відмітити про його відповідність дійсному стану проблеми.	4	8
23.	Тема 23. – Ознайомитися з <i>Інструктивно-методичним листом МОН України «Про планування освітнього процесу у дошкільному навчальному закладі»</i> (поточного року) – Ознайомитися з методичними рекомендаціями: Планування організації життєдіяльності дітей у дошкільних навчальних закладах : методичні рекомендації / за загальною редакцією Л.Д. Покроєвої. – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2014. – 560 с. Написати анотацію.	6	14
24.	Тема 24. – Українська етнопедагогіка про сімейне виховання (народна фамілогія). – Виховання в сім'ї – першооснова розвитку особистості. Проблема виховання дітей в сім'ї в історії педагогіки (Я.Коменський, Й.-Г.Песталоцці, К.Ушинський, А.Макаренко, В.Сухомлинський). – Розробити сценарій проведення нетрадиційної форми взаємодії вихователів з батьками	6	14
25.	Тема 25. – Дослідження проблеми готовності до шкільного навчання (Л.Венгер, В.Давидов, Л.Журова, О.Запорожець, Г.Леушина, В.Ликова, Г.Люблінська, Т.Тарунтаєва та ін.). – Досвід В.Сухомлинського з підготовки дітей до школи. – Підібрати методики для визначення готовності дитини до шкільного навчання	6	16
26.	Тема 26. – Ш.Амонашвілі, С.Лисенкова про особливості роботи з шестилітками. – Зробити порівняльний аналіз програм розвитку і виховання дітей старшої групи і першого класу шестиліток	6	14
Всього за модулем II		134	212
Разом		188	320

**Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на семінарських,
практичних, та лабораторних заняттях:**
(за п'ятибальною шкалою)

5 балів – студент має системні, дієві знання з теоретичних питань, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї; самостійно виконує науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої обґрунтовані думки у процесі розв'язання педагогічних задач.

4 бали – студент володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну.

3 бали – знання студента є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює події з точки зору смислового взаємозв'язку, вміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність; відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями; студент здатен на рецензію відповіді іншого студента; може опрацювати матеріал самостійно.

1-2 бали – студент виявляє недостатні знання і розуміння основних положень навчального матеріалу з дошкільної педагогіки, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь містить часткові помилки, недостатньо осмислена; самостійно відтворює частину навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання при розв'язуванні задач за зразком; користується додатковими джерелами.

0 балів – відповіді немає або вона абсолютно не розкриває сутності питання.

Критерії оцінки самостійної роботи студента

Оцінювання самостійної роботи студента включає оцінку за виконання завдань, передбачених у навчально-методичному комплексі для тем кожного змістового модуля.

Оцінювання самостійної роботи студентів за результатами перевірки конспектів та робочих зошитів	5	Завдання для самостійного опрацювання, передбачені НМК до кожного аудиторного заняття з тем, що входять до змістового модуля, виконані повністю та правильно (можуть бути допущені несуттєві помилки чи окреме завдання виконане частково).
	4	Завдання для самостійного опрацювання, передбачені НМК до кожного аудиторного заняття з тем, що входять до змістового модуля, виконані не менше ніж на 75% та містять лише несуттєві помилки.
	3	Завдання для самостійного опрацювання, передбачені НМК до кожного аудиторного заняття з тем, що входять до змістового модуля, виконані не менше ніж на 50% та містять несуттєві помилки.
	2	Завдання для самостійного опрацювання, передбачені НМК до кожного аудиторного заняття з тем, що входять до змістового модуля, виконані не менше ніж

		на 50% , хоча і містять помилки
	1	Студент виконав лише 1-2 завдання, без пояснень чи з помилками.

9. Індивідуальні завдання

Виконання індивідуальних завдань передбачає написання рефератів та підготовку практичних завдань.

Вимоги до написання реферату.

Орієнтовна структура розширеного реферату має такий вигляд: титульна сторінка, план, вступ, основна частина, яка складається з розділів, пунктів та підпунктів. Висновки. Список використаних джерел. Додатки (за необхідністю). Обсяг реферату 10-12 сторінок, друкований (формат А-4; інтервал 1,5; розмір шрифту – 14).

У вступі обґрунтовуються актуальність теми, її особливості, значущість з огляду на потреби суспільства та розвиток конкретної галузі науки або практичної діяльності.

В основній частині здійснюється огляд основних теоретичних та експериментальних досліджень з теми, зазначається хто з учених вивчав дану проблему, які ідеї висловлював. Визначаються сутність проблеми, основні чинники, що зумовлюють розвиток явища або процесу, що вивчається, наводиться перелік основних змістовних аспектів проблеми, які розглядалися вченими. Визначаються недостатньо досліджені питання, з'ясовуються причини їх слабого висвітлення. Потім здійснюється поглиблений аналіз сучасного стану процесу або явища, тлумачення основних поглядів і позицій щодо проблеми, висвітлюються власні судження та думки відносно перспектив розвитку проблеми.

У висновках надаються узагальнені ідеї, думки, оцінки, пропозиції автора.

До списку використаних джерел включають публікації, звертаючи особливу увагу на публікації останніх 5-10 років, Інтернет-ресурси і роботи останнього року. Позитивним слід вважати звернення студента до публікацій науковців вищого навчального закладу і провідної кафедри.

МОДУЛЬ І. ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

І. Підготувати реферат на одну із запропонованих тем:

- «Становлення виховання дітей у доісторичний період з ХХ ст. до н.е. до поч. н.е.»;
- «Прогресивні виховні тенденції у педагогіці епохи Відродження»;
- «Принцип природо відповідності Я.А. Коменського й сучасність»;
- «Я.А.Коменський про працю педагога і його призначення в суспільстві».
- «Вільне виховання» Ж.-Ж. Руссо як засіб утвердження відповідальності дітей»
- «Методологічні засади педагогічної системи Ф.Фребеля».
- «Завдання виховання особистості (за Фребелем)».
- «Теорія і методика початкового навчання Й.-Г.Песталоцці».
- «Школа праці Дж. Дьюї»;
- «Ідея громадського виховання Дж. Дьюї».
- «Система виховання дітей у Київській Русі в ІХ – Х ст.»
- «Культурнопросвітницька діяльність Кирило-Мефодіївського товариства».
- «Г.Сковорода й К. Ушинський про народність виховання».
- «Освіта і культура українського відродження».
- «Перші заклади суспільного дошкільного виховання в Україні».
- «Роль педагогічних товариств у розвитку вітчизняного суспільного дошкільного виховання».
- «Н.Лубенець про суспільне дошкільне виховання і виховання дітей дошкільного віку».
- «І.Сікорський про-розвиток і виховання дітей дошкільного віку».
- «Погляди В.Зеньковського на проблеми виховання і розвитку дитини-дошкільника»

- «Формування творчої особистості педагога у системі В. Сухомлинського».

II. Виконати практичне завдання (за вибором):

1. Провести порівняльний аналіз:
  - а) загальних тенденцій виховних систем у Середньовіччі;
  - б) загальноосвітніх систем Середньовіччя і Відродження.
2. Скласти хронологічну і географічну схему виникнення європейських університетів.
3. Написати анотацію на підручник Я.А.Коменського «Видимий світ у малюнках»
4. Здійснити порівняльний аналіз виховних ідей Дж. Локка та завдань виховання у сучасній вітчизняній педагогіці.
5. Виявити та проаналізувати соціокультурні чинники виникнення освіти у Київській Русі.
6. Провести порівняльний аналіз Західноєвропейської освіти та освіти Київської Русі поч. ХІст.
7. Дослідити систему організації навчання Острозької та Києво Могилянської академії.
8. Проаналізувати систему козацьких шкіл України (XVIII ст.).
9. Описати систему виховання лицаря-козака (XVIII ст.)
10. Провести порівняльний аналіз освітньо-культурних процесів у Європі й Україні у XVIII ст.
11. Скласти географічно-хронологічну карту життя, навчання і діяльності Г. Сковороди.
12. Провести порівняльний аналіз освіти у Східній Україні і Галичині (кінець XVIII ст.).
13. Підібрати цитати К.Ушинського щодо національного і загальнолюдського виховання
14. Природа як засіб виховання Ж.-Ж. Руссо, К. Ушинського та Л. Толстого. (Провести порівняльний аналіз.)
15. Скласти хронологічну карту життя і діяльності І Франка, Л. Українки, С. Русової, Г. Ващенко.
16. З праці С.Русової «Дошкільне виховання» виписати цитати, які співзвучні сучасним ідеям суспільного дошкільного виховання
17. Опрацювати статтю С.Русової «У дитячому садку». Проаналізувати засоби виховання естетичних нахилів дитини.
18. Проаналізувати новації та труднощі становлення школи, дошкільного виховання в УНР.
19. Проаналізувати ідею формування колективу за А. Макаренка. Обґрунтувати її новації та слабкі сторони.
20. Дослідити питання підготовки вчителя-вихователя за А. Макаренка.
21. Провести порівняльний аналіз загальної освіти УРСР та РСФСР (20-ті роки).
22. Проаналізувати внесок науковців і практичних працівників України в теорію і практику розвитку школи й дошкільного виховання 20-х років ХХ ст.
23. Охарактеризувати зміст, напрям та засоби дошкільного виховання і школи у 30-ті роки.
24. Провести порівняльний аналіз гуманістичного виховання М. Монтесорі та В. Сухомлинського.
25. Охарактеризувати основоположні документи з питань освіти й виховання.

26. Проаналізувати напрями розвитку дошкільного виховання в незалежній Україні.
27. Виявити новації в перебудові змісту й методів сучасної дошкільної освіти.

МОДУЛЬ II. ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА

Змістовий модуль I

I. Підготувати реферат на одну із запропонованих тем:

- ✓ „Становлення і розвиток ідей дошкільної педагогіки”.
- ✓ „Значення дошкільного дитинства в становленні особистості”.
- ✓ „Роль спадковості (середовища, виховання) у розвитку дитини”.
- ✓ „Народна педагогіка про рушійні сили формування особистості”.
- ✓ „Передовий досвід дошкільної освіти: вивчення, узагальнення та поширення”.
- ✓ „С. Русова – фундатор національного українського дитячого садка”.
- ✓ „Видатні діячі української культури про значення виховання дітей до школи”.
- ✓ „Спартанська і афінська системи виховання”.
- ✓ „Педагогіка Яна-Амоса Коменського”.
- ✓ „Проблеми дошкільного виховання у педагогічній думці давнього світу”.
- ✓ „Внесок Ж.-Ж. Руссо у розвиток дошкільної педагогіки”.
- ✓ „Внесок К.Д. Ушинського у розвиток дошкільної педагогіки”.

II. Виконати практичне завдання:

- Підготувати презентацію на одну із тем:
1. „Етапи розвитку дошкільної педагогіки”.
  2. „Відомі педагоги минулого”.
  3. „Внесок сучасних дослідників у розвиток дошкільної педагогіки”.

Змістові модулі II – III

I. Підготувати реферат на одну із запропонованих тем:

- ✓ „Спільна робота сім’ї і дошкільного закладу з фізичного виховання дітей”.
- ✓ „Сучасні підходи до фізичного виховання та оздоровлення дошкільнят”.
- ✓ „Дидактичні ігри і вправи в сенсорному вихованні дітей дошкільного віку”.
- ✓ „Особливості системи сенсорного виховання М. Монтесорі”.
- ✓ „Система сенсорного виховання Ф. Фребеля”.
- ✓ „Сучасні дослідження проблеми розумового розвитку особистості дошкільника”.
- ✓ „Сенсорне виховання дітей раннього і дошкільного віку”.
- ✓ „Народна педагогіка про фізичне виховання дітей”.
- ✓ „Народна педагогіка про розумове виховання дітей”.
- ✓ „Дидактична гра як засіб розумового виховання дітей”.
- ✓ „Сенсорне виховання дошкільників в різних видах діяльності”.
- ✓ „Духовно-моральне виховання в педагогічній спадщині Софії Русової”.
- ✓ „Сутність моральних почуттів та їх розвиток у дошкільнят”.
- ✓ „Народна педагогіка про трудове виховання дітей”.
- ✓ „Проблема трудового виховання дошкільників у сучасних наукових дослідженнях”.
- ✓ „Теоретичні засади економічного виховання дітей дошкільного віку”.
- ✓ „Видатні педагоги про трудове виховання дітей”.
- ✓ „Засоби естетичного виховання дітей дошкільного віку”.
- ✓ „Народна педагогіка про естетичне виховання дітей”.
- ✓ „В.О. Сухомлинський про естетичне виховання дітей”.

- ✓ „Раннє дитинство: специфіка, особливості”.
- ✓ „Сенсорне виховання дітей раннього віку”.
- ✓ „Розвивальне середовище для дітей раннього віку.”

II. Виконати практичні завдання:

1. Підготувати папку для роботи з дітьми раннього віку (рік життя за вибором), зміст якої включає:

- ✓ перелік іграшок;
- ✓ фольклорний матеріал для мовленнєвого та емоційного розвитку;
- ✓ конспект проведення режимних моментів (за вибором);
- ✓ плани-конспекти дидактичних ігор з необхідним матеріалом.

2. Виконати одне із запропонованих завдань:

- ✓ Доберіть із наукових праць відомих психологів і педагогів основні положення, у яких розкрито значення фізичного виховання у розвитку дітей дошкільного віку.
- ✓ Розробіть педагогічні рекомендації батькам щодо організації режиму дня в умовах сімейного виховання.
- ✓ Розробіть план-конспект заняття з ознайомлення дітей з видатними спортсменами.
- ✓ Розробіть конспект бесіди, із старшими дошкільниками про здоровий спосіб життя.
- ✓ Доберіть народні висловлювання, в яких простежується висока оцінка ролі та значення розумового виховання в життєдіяльності людини.
- ✓ Охарактеризуйте особливості дидактичного матеріалу у системах сенсорного виховання Ф. Фребеля і М. Монтессорі. Зазначіть, які характеристики сенсорного матеріалу цих педагогів використані у сучасних розробках засобів сенсорного виховання.
- ✓ Сплануйте серію занять, спрямованих на формування уявлень про соціальну дійсність у дітей старшого дошкільного віку.
- ✓ Розробіть педагогічні рекомендації щодо загартування дітей в умовах сімейного виховання.
- ✓ Розробіть сценарій свята для дітей дошкільного віку (вікова група за вибором).
- ✓ Розробіть сценарій розваги для дошкільнят (тема, вікова група за вибором).

Змістовий модуль IV

I. Підготувати реферат на одну із запропонованих тем:

- ✓ „Сутність моральних почуттів та їх розвиток у дошкільнят”.
- ✓ „Виховання самостійності у дошкільному віці”.
- ✓ „Виховання культури поведінки у старших дошкільників”.
- ✓ „Виховання дисциплінованості у дітей”.
- ✓ „Сучасні підходи до організації свят та розваг в дошкільному закладі”.
- ✓ „Виховання чуйності та взаємодопомоги у різних вікових групах”.
- ✓ „Народознавство як складова частина патріотичного виховання дошкільників”.

II. Виконати одне із практичних завдань:

1. Підготувати презентацію на одну із тем змістового модуля.
2. Виконати одне із запропонованих завдань:
  - ✓ Розробіть азбуку ввічливості для дітей старшого дошкільного віку.

- ✓ Доберіть правила народного етикету, які можна використати у формуванні культури поведінки дітей.
- ✓ Підготуйте перелік творів художньої літератури, зміст яких спрямований на формування у дошкільників уявлень про дружбу та взаємодопомогу.
- ✓ Розробіть конспект етичної бесіди для старших дошкільників на одну із даних тем: „Доброта”, „Чуйність”, „Милосердя”.
- ✓ Підберіть проблемні ситуації, які вимагають від дитини самостійного вибору морально-цінного рішення, прояву гуманності.
- ✓ Підберіть художні засоби (художні твори, ілюстративний матеріал тощо) для ознайомлення дітей з різними професіями (вікова група, вид професії за вибором).
- ✓ Розробіть сценарій свята праці (тема, вікова група за вибором).
- ✓ Розробіть сценарій розваги для дошкільнят (тема, вікова група за вибором).

Змістові модулі V-VI

I. Підготувати реферат на одну із запропонованих тем:

- ✓ „Розвиток теорії та практики дитячої гри”.
- ✓ „Дидактичні ігри в освітніх системах видатних педагогів (Ф.Фребеля, М. Монтессорі, С. Русової)”.
- ✓ „Комп’ютерно-ігровий комплекс у дошкільному закладі”.
- ✓ „Народні іграшки та їх педагогічне значення”.
- ✓ „Історія виникнення і розвитку іграшки”.
- ✓ „Творча гра як засіб розвитку творчої особистості дитини”.
- ✓ „Дидактичні ігри: організація та керівництво”.
- ✓ „Педагогічна цінність народних ігор у вихованні дошкільників”.
- ✓ „Формування взаємин дітей у грі”.
- ✓ „Виховання моральних якостей у грі”.
- ✓ „Особливості організації педагогічного процесу в ДНЗ у контексті сучасної парадигми освіти”.
- ✓ „Експертиза ефективності педагогічного процесу в ДНЗ в контексті особистісно-орієнтованого підходу”.
- ✓ „Розвивальне середовище за Монтессорі – системою”.
- ✓ „Роль сім’ї у формуванні особистості дитини”.
- ✓ „Історія розвитку сімейного виховання”.
- ✓ „Сучасний підхід до проблеми співробітництва ДНЗ і сім’ї”.
- ✓ „Наступність і перспектива в роботі двох перших ланок освіти”.
- ✓ „Готовність дітей до навчання в школі та способи її визначення”.
- ✓ „Форми роботи ДНЗ з батьками: традиційні та нетрадиційні”.

II. Виконати практичні завдання:

1. *Підготувати папку на тему „Гра дошкільнят” (вік дітей за вибором), у зміст якої входить:*

- дидактичні ігри з усіх розділів програми (по одній грі з необхідним матеріалом).
- гра-драматизація (зміст та необхідний матеріал).
- рухлива гра (зміст та атрибути).

2. *Підготувати презентацію на одну із запропонованих тем:*

- „Форми роботи ДНЗ з батьками” (вікова група за вибором);
- „Розвивальне середовище для дітей раннього віку”;
- „Розвивальне середовище для дітей дошкільного віку”;
- „Форми організації навчання дітей дошкільного віку”.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів при виконанні індивідуальних завдань:

Критерії оцінювання реферату

5 балів – реферат написано самостійно, формальні вимоги до реферату виконано, проблему повністю розкрито, висновки містять наукові пропозиції. Для написання реферату студент використав не тільки підручники, а і першоджерела;

4 бали – реферат написано самостійно, всі вимоги до реферату виконані, проблема розкрита;

3 бали – реферат написано самостійно, але не всіх вимог дотримано, розкриття проблеми неповне; наявні граматичні помилки;

2 бали – реферат написано самостійно, вимог не дотримано, проблему не розкрито;

1 бал – реферат написано не самостійно (плагіат);

0 балів – реферат не написано.

Критерії оцінювання практичних завдань

20 - 25 балів – студент самостійно виконує науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал письмовій формі; розвиває свої обдарування та нахили здатен повною мірою проявити творчі здібності. Матеріал естетично оформлено.

15 - 19 балів – студент використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; здатен творчо проявити себе в процесі виконання художньо-творчих завдань.

10 - 14 балів – студент фрагментарно виконує незначну частину завдання, виявляє здатність елементарно викладати думку; має навички художньо-творчого оформлення.

5 - 9 балів – студент виконує завдання поверхово, лише деякі його елементи, не проявляє творчості, має елементарні навички художньо-творчого оформлення.

Виконання індивідуальних завдань оцінюється сумарно (за написання реферату і підготовку практичного завдання).

10. Методи навчання: лекції, пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж, дискусія, диспут, вправи, ілюстрації, демонстрація, робота з літературою, відеометод, навчальна дискусія, виконання творчих завдань.

11. Методи контролю: поточне тестування, контрольні роботи, самостійні роботи, усне опитування, оцінка за творче завдання, підсумковий тест.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

МОДУЛЬ І. ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Поточне тестування та самостійна робота										ІНДЗ	Екзамен %	Сума
Змістовий модуль №1					Змістовий модуль № 2							
T1	T2	T3	T4	ПТ	T5	T6	T7	T8	ПТ	30	70	100
5	5	5	5	10	5	10	5	10	10			

МОДУЛЬ II. ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА

Поточне тестування та самостійна робота										Сума
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль № 2					ІНДЗ	
T1	T2	T3	ПГ	T5	T6	T7	T8	ПГ	15	100
5	5	10	15	5	10	5	5	25		

Поточне тестування та самостійна робота											ІНДЗ	Екзамен%	Сума
Змістовий модуль №3-4					Змістовий модуль № 5-6								
T9-10	T11-12	T14-15	T17-18	ПГ	T19	T20	T21	T23-24	T26	ПГ	30	70	200
10	5	10	10	40	25	10	5	10	5	40			

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

**Шкала оцінювання знань та вмінь студентів
під час підсумкового контролю**

За шкалою ECTS	За національною шкалою	За 100-бальною шкалою	Екзаменаційна оцінка	
			Результати поточного та проміжного контролю	Результати здачі екзамену
A	Відмінно	90 – 100	27 – 30	63 – 70
B	Добре	82 – 89	24 – 26	58 – 62
C	Добре	75 – 81	22 – 23	53 – 57
D	Задовільно	67 – 74	20 – 21	47 – 52
E	Задовільно	60 – 66	18 – 19	42 – 46
FX	Незадовільно	35 – 59	10 – 17	25 – 41
F	Незадовільно	1 – 34	1 – 9	1 – 24

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення:

1. Електронний варіант семінарських та практичних завдань.
2. Дидактичне забезпечення самостійної роботи студентів.
3. Зразки конспектів проведення різних видів діяльності дітей.
4. Тематика курсових робіт.
5. Пакети ККР для перевірки знань студентів..
6. Критерії оцінювання знань і вмінь студентів.
7. Нормативні документи.

14. Рекомендована література

МОДУЛЬ І. ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Базова

1. Артемова Л.В. Історія педагогіки України: підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів /Л.В.Артемова. – К.: Либідь, – 2006. – 424 с.
2. Джуринский А.Н. История педагогики: учебное пособие для студентов педвузов /А.Н. Джуринский. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 432 с.
3. Демченко О.П. Практикум з історії педагогіки: навч.-метод. посіб.[для викладачів історії педагогіки, на допомогу студ. пед. ВНЗ під час самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до семінарських і практичних занять]/О.П.Демченко. –К.: Видавничий дім " Слово", 2012. – 432 с.
4. Державна національна програма Освіта (Україна ХХІ століття). –К.: Райдуга, 1994. –61 с.
5. Дроб'язко П.І. Українська національна школа: витоки і сучасність: посібник / П.І. Дроб'язко. – К.: Академія, 1997. – 181 с.
6. Живодьор В.Ф. З історії національного шкільництва: [навчально-методичний посібник] /В.Ф.Живодьор, А.А.Сбруева, М.Ю.Рисіна. – К.: ІЗМН, 1998. – 144 с.
7. Зайченко І.В. Історія педагогіки: у двох книгах/І.В.Зайченко. –К.: Видавничий дім Слово, 2010. – Кн.ІІ: Школа, освіта і педагогічна думка в Україні. – 2010. – 1032 с. 115.
8. Історія дошкільної педагогіки [Текст]: хрестоматія: навчальний посібник для студ. пед. ін-тів спец. 03.07.02 "Педагогіка і психологія (дошкільна)" / упоряд.: З. Н. Борисова, В. З. Смаль. – 2-ге вид., доп. – К.: Вища школа, 1990. – 423 с.

9. Історія педагогіки / За ред. М.С.Гриценка. – К.: Вища школа, 1993. – 447с.
10. Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / За ред. В.Г. Кременя. – К.: Знання, 2005. – 767 с.
11. Історія української школи й педагогіки в матеріалах та документах / За ред. В.Г.Кременя. - Кривий Ріг:Видавництво "Кривбасавтоматика плюс", 2002. – 644 с.
12. Історія педагогіки: [навчальний посібник] / за ред. О.А.Дубасенюк, М.В.Левківського]. – Житомир: ЖДПУ, 1999. – 336 с.
13. История педагогики. Ч.1. От зарождения воспитания в первобытном обществе до середины XVII в.: [учебное пособие для педагогических университетов / под ред. А.И.Пискунова]. – М.: ГЦ "Сфера", 1997. – 192 с.
14. Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./Заг.ред.Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 664 с.
15. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва: [навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів] /В.Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.
16. Кравець В. Зарубіжна школа і педагогіка ХХ століття: [навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів] /В.Кравець. – Тернопіль, 1996. – 290с.
17. Кравець В. Історія української школи і педагогіки: [навч.посібник для студентів педагогічних навчальних закладів та університетів]/В.П.Кравець.– Тернопіль, 1994. – 358 с.
18. Левківський М.В. Історія педагогіки: навч.-метод. посіб./М.В.Левківський. – [3-е вид., доп.]. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 190 с.
19. Любар О.О. Історія української школи і педагогіки: [навч. посібник] / О.О.Любар, М.Г.Стельмахович, Д.Т.Федоренко. – К.: т-во "Знання", КОО, 2003. – 450 с.
20. Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX – XX ст.) / [упоряд. Л.Д. Березівська та ін]. – К.: Наук. світ, 2003. – 418 с.
21. Медвідь Л.А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні: навч. посіб./Л.Медвідь. – К.: Вікар, 2003. – 335 с.
22. Мешко О. Історія педагогіки: тестові завдання: [навч.-метод. посібник для студентів вузів] / О.Мешко, Г.Мешко. – Тернопіль: ТДПУ, 2001. – 144 с.
23. Мешко О.І. Короткий виклад курсу: "Історія зарубіжної школи і педагогіки": [навч.-метод. посібник] / О.І.Мешко, О.І.Янкович, Г.М.Мешко. – Тернопіль: ТДТУ, 1998. – 81 с.
24. Мосіяшенко В.А., Задорожна Л.В., Курок О.І. Історія педагогіки України в особах: навч. посібник/В. А. Мосіяшенко, Л. В. Задорожна, О. І. Курок. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2005.–266 с.
25. Нариси історії українського шкільництва. 1905-1933: Навчальний посібник / О.В.Сухомлинська та ін. – К.: Заповіт, 1996. – 304 с.
26. Народна педагогіка: світовий досвід /[уклад. А.І.Кузьмінський, В.Л.Омеляненко]. – К.: Знання-Прес, 2003. – 134 с. 116
27. Пискунов А.И. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики: [учебное пособие для студентов пед. ин-тов / сост. и авт. вводных статей А.И.Пискунов]. – М.: Просвещение, 1981. – 528 с.
28. Радул О. Історія педагогіки України Х-ХУІІ століть: Персоналії. Навчальне видання/ О.Радул. – К.: Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2005. – 238 с.
29. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні (X – початок ХХ ст.): [нариси / за ред. М.Д.Ярмаченка]. – К.: Радянська школа, 1991. – 381 с.
- 30.Сбруева А.А. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах: [навч. посібник]/ А.А.Сбруева, М.Ю.Рисіна. – Суми: СумДПУ, 2000. – 208 с.
31. Стельмахович М. Вибрані педагогічні твори //У двох томах. – Том 2. Українська етнопедагогіка/Упоряд.:Л.Калуська, В.Ковтун. М.Ходак/За заг. ред. Л.Калуської. – Івано-Франківськ-Коломия. – Видавничо-поліграфічне товариство "Вік". – 2012. – 462 с.

32. Ступарик Б.М. Національна школа: витоки, становлення: [навчально-методичний посібник] / Б.М.Ступарик. – К.: ІЗМН, 1998. – 336 с.
33. Сухомлинська О.В. Періодизація педагогічної думки в Україні: кроки до нового виміру//Збірник наукових праць: Спеціальний випуск "До витоків становлення української педагогічної науки"/О.В.Сухомлинська. – К.:Науковий світ, 2002. – С.31- 40.
34. Улюкаєва І.Г. Історія дошкільної педагогіки : підручник / І.Г. Улюкаєва. – К. : Видавничий дім «Слово», 2016. – 424 с.
35. Улюкаєва І.Г. Історія суспільного дошкільного виховання в Україні: Навчальний посібник. 2-ге вид., доп. / І.Г.Улюкаєва. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. – 231 с.
36. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навчальний посіб./За заг. ред.Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – 492 с.

Допоміжна

1. Антологія педагогічної думки Східної Галичини та українського зарубіжжя ХХ століття: навч. посіб. / [Т.К.Завгородня, З.І.Нагачевська, Н.М.Салига та ін.]. – Івано-Франківськ: Видавництво «Плай», 2008. – 480 с.
2. Бабишин С.Д. Школа та освіта Давньої Русі (IX – першої половини XIII ст.) / С.Д. Бабишин. – К.: Вища шк., 1973.
3. Біднов В. Школа й освіта на Україні / Василь Біднов //Українська культура. Лекції за ред. Дмитра Антоновича: [упоряд. Світлана Ульяновська]. – К.: Либідь, 1993. – С.40-71.
4. Видатні українські педагоги: інформаційний довідник / авт. упор. Л.В.Калуська. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 224 с.
5. Галус О.М. Порівняльна педагогіка: навчальний посібник / О.М. Галус, Л.М.Шапошнікова – К.: Вища шк., 2006. – 215 с.
6. Джус О. Творча спадщина Софії Русової періоду еміграції / О.Джус. – Івано-Франківськ:Плай, 2002. – 260 с.
7. Завгородня Т.К. Зміст початкової освіти в українських школах на західноукраїнських землях (1919-1939 рр.): монографія / Тетяна Завгородня, Галина Лемко. – Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені В.Стефаника. – 2011. – 212 с.
8. Завгородня Т.К. Науковий доробок українських галицьких педагогів у галузі дидактики: Хрестоматія / Т.К.Завгородня. - Івано-Франківськ, 2002. – 188 с.
9. Зайченко І.В. Педагогічна концепція С.Русової: Навчальний посібник для студентів педагогічних спеціальностей вузів / Передмова М.Д.Ярмаченка. – 2-е вид., доп. і перероб. – Чернігів: Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка, 2000. – 234 с. 117
10. Історія соціального виховання (з давніх часів до середини ХХ століття): Хрестоматія / Упоряд.:О.С.Радул та ін. – Кіровоград: ТОВ"Уменс-ТД", 2010. – 464 с.
11. Коменский Я.А., Локк Д., Руссо Ж.-Ж., Песталоцци И.Г. Педагогическое наследие/ Сост. В.М. Кларин, А.Н. Джурицкий. – М.: Педагогика, 1989. – 416 с.
12. Кузь В.Г. Українська козацька педагогіка і духовність /В.Г.Кузь, Ю.Д.Руденко, О.Т. Губко. – Умань, 1995. – 115 с.
13. Лавриченко Н. Реформування освіти в європейських країнах за умов їх інтеграції / Н.Лавриченко // Шлях освіти. – 1997. – №2.
14. Лисенко Н.В. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля: У 3 частинах.– Ч. 2: Навчальний посібник /Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. – К.: Видавничий Дім "Слово", 2010. – 360 с.
15. Лисенко Н.В. Шляхами українського дошкілля в Галичині /Неллі Лисенко//Науковий вісник Чернівецького університету. – Педагогіка та психологія. Вип.122. – Чернівці:Рута, 2001. – С.67-74.

16. Марочко Василь, Хілліг Гьотц. Репресовані педагоги України: жертви політичного терору / Василь Марочко, Гьотц Хілліг. – К.: Наук. світ, 2003. – 302 с.
17. Машталер О.В. Педагогічна і освітня діяльність О.В.Духновича / О.В.Машталер; За ред. О.Р.Мазуркевич. – К: Рад. шк., 1966. – 148 с.
18. Микитась В.Л. Давньоукраїнські студенти і професори /В.Л.Микитась. – К.: Абрис, 1994. – 288 с.
19. Мицько І.З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576-1636) [за ред. Я.Д.Ісаєвича] / І.З.Мицько. – К., 1990. – 188 с.
20. Мітюров В.Н. Педагогічні ідеї Я.А.Коменського на Україні / В.Н.Мітюров. – К., 1971. – 136 с.
21. Нагачевська З.І. Педагогічна думка і просвітництво в жіночому русі Західної України(друга половина ХІХ ст.. – 1939 р.)[Текст]: монографія /З.І.Нагачевська; Прикарпатський національний ун-т ім.Василя Стефаника. –Івано-Франківська: Підприємство Третяк І.Я., 2007. – 764 с.
22. Нагачевська З.І. Становлення і розвиток суспільного дошкільного виховання в Галичині (ХІХ – перша третина ХХ ст.): Програма і методичні рекомендації до спецкурсу. – Івано-Франківськ: Плай, 1997. – 44 с.
23. Нагачевська З.І. Українська школа і педагогічна думка за межами України (кінець ХІХ–ХХ століття): Методичні рекомендації до вивчення теми з курсу "Історія педагогіки". – Івано-Франківськ: Плай, 1997. – 69 с.
24. Нариси історії українського шкільництва /За ред.О.Сухомлинської. – К., 1996.– 232 с.
25. Пенішкевич О Розвиток українського шкільництва на Буковині (ХVІІІ – початок ХХ ст.) / О.Пенішкевич. - Чернівці, 2002.– 346 с.
26. Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги: підручник/А.М.Бойко, В.Д.Бардінова та ін. –К.: ВД "Професіонал ", 2004. – 576 с.
27. Салига Н.М. "Учитель, який випереджав педагогіку". – Івано-Франківськ: "Лілея-НВ", 2010. – 232 с.
28. Сбруєва А., Рисіна М. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах. Навч. посібник / А.Сбруєва, М.Рисіна. - Суми, 2000. –182 с.
29. Світ педагогіки Східної Галичини й українського зарубіжжя ХХ століття: ідеї, афоризми, висловлювання: Навч.посіб. /Укладачі Завгородня Т.К., професор; 118 Прокопів Л.М., к.п.н, доцент; Стражнікова І.В., к.п.н., доцент. – Івано-Франківськ: видавець Третяк І.Я., 2010. – 212 с.
30. Сірополко С. Історія освіти в Україні: Підготував Ю.Вільчинський. 2-ге вид.– Львів : Афіша. 2001. – 664 с.
31. Січкара А.Д. Актуалізація ідей діяльнісного підходу в умовах становлення суспільного дошкільного виховання в Україні (1871–1907) /А. Д. Січкара // Рідна школа. – 2015.– № 5-6 (травень-червень) – С. 76-80.
32. Січкара А.Д. Становлення інституту підготовки фахівців з дошкільної освіти в Українській Народній Республіці / А.Д. Січкара // Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) / [за заг. ред. проф. Є.І. Коваленко]. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2011. –№ 4. – С.191-194.
33. Січкара А.Д. Організаційно-педагогічна діяльність К.О.Толмачевської / А. Д. Січкара // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини [ред. кол.: Побірченко Н.С. (гол ред. та інші] – Умань: ПП Жовтий О.О., 2012. – Вип. 43. Ч.2. – С.335-342.
34. Семчишин М. Тисяча років української культури / М.Семчишин. – К., 1993.

35. Софія Русова і Галичина. Збірник статей і матеріалів / Упор. Нагачевська З.І.– Івано-Франківськ: Вік, 1999. – 126 с.
36. Софія Русова. З маловідомого і невідомого. – Ч. 1: Несторка української педагогічної літератури/Упоряд. О.Джус, З.Нагачевська; автор вступ. статті З.Нагачевська. – Івано-Франківськ: Гостинець, 2006. – 456 с.
37. Стинська В.В. Система шкільництва в Галичині (кінець XIX - початок XX ст.)/ В.В.Стинська. - Івано-Франківськ, 2007. – 186 с.
38. Стражнікова І.В. Педагогічні погляди та освітня діяльність Іванни Петрів /І.В.Стражнікова. - Івано-Франківськ, 2007. –216 с.
39. Сухомлинська О.В. Історія педагогіки як наука і як навчальний предмет: актуальні проблеми//О.Сухомлинська//Шлях освіти. – 2003. –№1. – С.39-73.
40. Сявавко Є.І. Українська етнопедагогіка: [навч.-метод. посібник]. – Львів, Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка. – 2002. –159 с.
41. Українська педагогіка в персоналіях: у 2-х кн.: [навч. посібник /за ред. О.В.Сухомлинської]. – К.: Либідь, 2005. – Кн. 1. – 624 с.; Кн. 2. – 552 с.
42. Улюкаєва Г. Початок відродження //Дошкільне виховання. – 1994. – № 1. – С.6-8.
41. Хижняк З.І. Киево-Могилянская академія /З.І.Хижняк. – К.: Вища школа, 1988. – 262 с.

МОДУЛЬ II. ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА

Базова

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні / Науковий керівник : А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; авт. кол-в: – К. : Видавництво, 2012.
2. Виховання гуманних почуттів у дітей / С. Ладивір, О. Долинна, В. Котирло та ін. / За наук. ред. Т. Піроженко та ін. – Тернопіль, 2010.
3. Галузинський В.М. Педагогіка: Теорія та історія / В.М. Галузинський, М.Б. Свтух – К., 1995.
4. Гураш Л. Раннє дитинство: специфіка, особливості / Л. Гураш // Дошкільне виховання. – 2002. – №1. – С. 24-25.
5. Державна національна програма «Освіта. Україна ХХІ століття»// Освіта. – 1993. – № 44 – 46.
6. Дитина в дошкільні роки: комплексна додаткова освітня програма / авт. кол.; наук.кер. К.Л. Крутій. – Запоріжжя : ЛПКС, 2011. – 188 с.
7. Дитина: програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту: В.О. Огнев'юк, К.І. Волинець; наук. кер. програмою: О.В. Проскура, Л.П. Кочина, В.У. Кузьменко, Н.В. Кудикіна; авт. кол. Г.В. Беленька, Е.В. Белкіна, Н.І. Богданець-Білоskalенко, О.Л. Богініч, М.С. Вашуленко [та ін.] ; Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, Головн. упр. осв. і наук. викон. орг. Київміськради (КМДА), Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – 3-є вид., доопр. та доповн. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – 492 с.
8. Зернятко. Програма розвитку і виховання дітей раннього віку / Наук. ред. Кононко О.Л. – К., 2004.
9. Козлова С.А. Дошкільна педагогіка / С.А.Козлова, Т.А.Куликова. – М., 2000.
10. Комплексна програма розвитку, навчання і виховання дітей раннього віку «Соняшник» / Л. В. Калуська. – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 88 с.
11. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник» / Л.В.Калуська. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 144с.
12. Концепція дошкільного виховання в Україні. Проект. – К., 1993.

13. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля: навчн. посіб. / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. – К., 2006. – Ч.1. – 302 с.
14. Лисенко Н.В., Педагогіка українського дошкілля: навчн. посіб. / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. – К., 2010. – Ч.2. – 360 с.
15. Національна доктрина розвитку освіти // Дошкільне виховання. – 2002. – №7.
16. Обов'язкова освіта дітей старшого дошкільного віку: форми здобуття, організація і зміст роботи: Збірник методичних матеріалів / [авт.-упоряд.: О. П. Долинна, А. П. Бурова, О. В. Низковська, Т. П. Носачова]. – Тернопіль : Мандрівець, 2011. – 480 с.
17. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку / А. П. Бурова. – Тернопіль, 2010.
18. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти / За ред. Г. С. Тарасенко. – К., 2010.
19. Педагогіка раннього віку / Г.Г.Григор'єва, Г.В.Груба, Е.В.Зворыгина и др.; Под ред. Г.Г.Григор'євой, Н.П.Кочетовой, Д.В.Сергеевой. – М., 1998.
20. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Практикум / Т.І. Поніманська, І.М. Дичківська. – К., 2004.
21. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: підручник / Тамара Поніманська. – К.: «Академвидав», 2015. – 448 с.
22. Поніманська Т.І. Моральне виховання дошкільників / Т. І. Поніманська. – К., 1993.
23. Поніманська Т.І., Виховання людяності / Т. І. Поніманська, О. А. Козлюк, Г.В. Марчук. – К., 2008.
24. Пренатальна і перинатальна педагогіка / авт.-упоряд.: Т.Д.Азаренко, А.А.Грищенко, Т.Л.Гурковська, О.П.Долинна та ін. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 80 с.
25. Про дошкільну освіту: Закон України // ВВР. – К., 2001. – №49.
26. Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина» / Наукові керівники: Проскура О.В., Кочина Л.П., Кузьменко В.У., Кудикіна Н.В. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. – 328 с.
27. Програма розвитку дитини від народження до шести років «Я у Світі». У 2 ч. / О.П.Аксьонова, А.М.Аніщук, Л.В.Артемова [та ін.]; наук.кер. О.Л.Кононко. – Київ: ТОВ «МЦФЕР – Україна», 2014.
28. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О.І. Білан, Л. М. Возна, О.Л. Максименко та ін. – Тернопіль : Мандрівець, 2012. – 264 с.
29. Програма розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років «Оберіг». – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 160 с.
30. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» / кер. проекту Б.М. Жебровський. – Тернопіль: Мандрівець, 2012. – 104 с.
31. Теорія і практика дошкільної освіти в Україні / за аг. Ред. Г.В. Беленької, М. А. Машовець. – К. : Київський ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. – 323 с.
32. Улюкаєва І. Г. Історія суспільного дошкільного виховання в Україні : навч. посіб. / І. Г.Улюкаєва. – Донецьк, 2011. – 238 с.
33. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посібник / за заг. ред. З. Н. Борисової. – К.: Вища школа, 2004.
34. Щербак К.Й. У сім'ї росте дитина / К.Й. Щербак, Г.І. Григоренко. – К., 1995.

Допоміжна

1. Аксарина Н.М. Воспитание детей раннего возраста. – М., 1981.
2. Алексеенко Т. Ф. Педагогічні проблеми молодшої сім'ї: навч. посібник / Т. Ф. Алексеенко; АПН України, Інститут педагогіки. – К., 1997. – 114 с.

3. Андреева Т. Г. Психолого-педагогічна діагностика старшого дошкільника напередодні його вступу до школи : [методичний посібник] / за заг. ред. Н. Намінат, Т. Андреевої. – Кривий ріг, 2011 – 296.
4. Артемова Л.В. Вчися граючись / Л.В. Артемова. – К., 1995.
5. Артемова Л.В. Щоб дитина хотіла і вміла вчитися / Л.В.Артемова // Дошкільне виховання. – 2000. – № 5. – С. 6-7.
6. Артемова Л.В. Театр і гра / Л.В. Артемова. – К., 2002.
7. Бабаева В.В. Эстетическое воспитание дошкольников / В.В. Бабаева. – М., 1982.
9. Бенера В.Є. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей. Навчально-методичний посібник за кредитно-модульною системою організації навчального процесу для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / В. Є. Бенера, Н. В. Маліновська. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2014. – 384 с.
8. Бех І. Моральна педагогіка: правила майстерності / І. Бех // Дошкільне виховання, 2010. – № 3. – С. 2–8.
9. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2-х кн. – К.: Либідь, 2003. – Кн.1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – 2003. – 280с. – Кн.2: Особистісно орієнтований підхід: науково-теоретичні засади. – 2003. – 344с.
10. Беленька Г. Сучасна дитина і соціум / Г.Беленька // Дошкільне виховання. – 2005. – №10. – С.3-6.
11. Біла І. М. Розвиток пізнавальної діяльності дошкільників / І. М. Біла. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошинський В. С., 2009. – 120 с.
12. Біла І.М. Психологія дитячої творчості / І. М. Біла. – К.:Фенікс, 2014 р.
13. Богуш А. М. Вектор наступності державних стандартів дошкільної і початкової освіти / А. М. Богуш // Дошкільне виховання. – 2012. – №7. – С. 20–27.
14. Богуш А. М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей: підручник для студентів ВНЗ / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш, Т. Котик. – К. : Слово, 2010. – 301 с.
15. Буре Р.С. Воспитатель и дети / Р.С. Буре, Л.Ф. Островская. – М., 2003.
16. Виховання дошкільника в праці / За ред. З.Н.Борисової. – К., 2002.
17. Вільчковський Е.С. Методика фізичного виховання в дитячому садку / Е.С. Вільчковський. – К., 1999.
18. Воспитание детей раннего возраста / Под ред. Е.О.Смирновой, Н.А.Авдеевой, Л.Н.Галигузовой. - М., 1996.
19. Воспитание и обучение детей раннего возраста / Под ред Л.Н.Павловой. - М., 1986.
20. Воспитание нравственных чувств у старших дошкольников / Под ред. А.М.Виноградовий. – М., 1989.
21. Воспитателю о работе с семьей / Под ред. Н.Ф.Виноградовий. – М., 1989.
22. Гавриш Н. В. Сучасне заняття в дошкільному закладі / Н. В.Гавриш, О.О. Ліннік, Н.В. Губанова; за ред. Н. В.Гавриш. – Луганськ, 2007. – 496 с.
23. Гільбух Ю.З. Розумово обдарована дитина: Психологія, діагностика, педагогіка / Ю.З. Гільбух. – К., 1992.
24. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К., 1997.
25. Гураш Л. Раннє дитинство: специфіка, особливості / Л. Гураш // Дошкільне виховання. – 2002. – № 1. – С. 24 – 25.
26. Дидактические игры и занятия с детьми раннего возраста / Под ред. С.Л.Новоселовой. – М., 1985.
27. Дидактические игры и упражнения по сенсорному воспитанию дошкольников / Под ред. Л.А.Венгера. – М., 1978.

28. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К, 2004.
29. Діти і соціум : Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : монографія / А. М. Богуш, Л. О. Варяниця, Н. В. Гавриш, С. М. Курінна. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 368 с.
30. Загородня Л. П. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу: навчальний посібник / Л. П. Загородня, С. Л. В. Калуська. – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 144 с.
31. Кабанник З. В., Остапенко А. С., Гриценко О. М., Шинкевич О. В. Емоційноморальний розвиток старших дошкільників. – Видавнича група «Основа», 2013. – С. 191.
32. Каплуновська О. М. Вчуся жити. Духовно-моральне виховання дошкільнят. Старший дошкільний вік / Вид-во «Ранок», 2014. – С. 144.
33. Каралаш Н.Г. Криза духовності та ціннісних орієнтацій індивіда. Духовність українства: Збірник наукових праць / Н.Г. Каралаш. – ЖДПУ, 2001. – Вип.3 – С. 36-38.
34. Кулачківська С. Є. Я – дошкільник: вікові та індивідуальні аспекти психологічного розвитку / С. Є. Кулачківська, С. О. Ладивір. – К., 1995.
35. Лаврентьєва Г. Комп'ютерно-ігровий комплекс у дошкільному закладі / Г. Лаврентьєва // Дошкільне виховання. – 2003. – № 1.
36. Ладивір С.О. Пізнавальний розвиток: пошук ефективних шляхів / С.О. Ладивір // Дошкільне виховання. – 2002. – №10.– С. 4 – 7.
37. Лисенко Н. Підготовка майбутніх педагогів до використання етнопедагогіки в сучасному інтеркультурному просторі / Н. Лисенко // Освітній простір України: науковий журнал. – Івано-Франківськ, 2014. – Випуск 2. – С. 49 – 57.
38. Лохвицька Л. Екологія ігрового середовища / Л. Лохвицька // Дошкільне виховання. – 2014. – №4.– С. 22 – 26.
39. Назарчук Н. Батьки – вихователі, односторонці, партнери / Ніна Назарчук // Дошкільне виховання. – 2014. – №4.– С. 22 – 26.
40. Найден О.С. Українська народна іграшка: Історія. Семантика. Образна своєрідність. Функціональні особливості / О.С. Найден. – К., 1999.
41. Наступність у навчально-виховній роботі дитячого садка і школи / За ред. З.Н.Борисової. – К., 1985.
42. Нравственно-трудовое воспитание детей в детском саду / Под ред. Р.С.Буре. – М., 1987.
43. Островская Л. Ф. Педагогические ситуации в семейном воспитании дошкольников / Л. Ф. Островская. – М., 1990.
44. Пантюхина Г.В. Диагностика нервно-психического развития детей первых трех лет жизни / Г.В. Пантюхина, К.Л. Печора, Э.Л. Фрухт. – М., 1983.
45. Петерииа С. В. Воспитание культуры поведения у детей дошкольного возраста. - М., 1986.
46. Пилюгина Э.Г. Занятия по сенсорному воспитанию / Э.Г. Пилюгина. – М., 1983.
47. Плохій З.П. Виховання екологічної культури дошкільників / З.П. Плохій. – К., 2002.
48. Поніманська Т. І. Дитина в соціумі : робота за освітньою лінією / Тамара Іллівна Поніманська // Дошкільне виховання. – 2012. – № 9. – С.8-11.
49. Попова С.В. Воспитание и развитие детей раннего возраста / С.В. Попова. – М., 1984.
50. Прибильська Н. Сенсорне виховання в педагогіці Монтесорі / Н. Прибильська, Н. Проценко // Дошкільне виховання. – 2014. – №8.– С. 9 – 11.
51. Приходько Ю.С. Формування позитивних взаємин у дитячому колективі / Ю.С. Приходько. – К., 1987.

52. Проколієнко Л.М. Формування допитливості у дітей дошкільного віку / Л.М. Проколієнко. – К., 1979.
53. Психология и педагогика игры дошкольника / Под ред. А.В.Запорожца и А.П.Усовой. – М., 1966.
54. Психология и педагогика игры дошкольника / Под ред. А.В.Запорожца и А.П.Усовой. – М., 1966.
55. Різак А. І. Формування основ морально-етичного виховання дітей дошкільного віку: Методичний посібник / Дошкільний навчальний заклад №1. – Свалява: 2014. – 130 с.
56. Розалевич І. Л. Моральне виховання дітей дошкільного віку / І. Л. Розалевич // Дошкільний навчальний заклад. – 2010. – № 7. – С. 30–52.
57. Розумне виховання сучасних дошкільнят. Методичний посібник / Н. Гавриш, О. Брежнева, І. Кіндрат, О. Рейпольська; За заг. ред. О.Брежневої. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. – 176 с.
58. Савченко О.Я. Наступність і перспектива в роботі двох перших ланок освіти / О.Я. Савченко // Дошкільне виховання. – 2000. – № 11.
59. Сарапулова Є. Фізіологічно доцільний режим дня / Є. Сарапулова // Дошкільне виховання. – 2001. – № 5. – С. 13 – 15.
60. Сенсорное воспитание в детском саду. — М., 1981.
61. Соціальний розвиток дитини: старший дошкільний вік / [Поніманська Т. І., Дичківська І. М., Козлюк О. А., Кузьмук Л. І.]. – К. : Генеза, 2013. – 88 с. (Настільна книжка вихователя).
62. Стельмахович М.Г. Народна педагогіка / М.Г. Стельмахович. – К., 1985.
63. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка / М.Г. Стельмахович. – К., 1996.
64. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка / В. О. Сухомлинський. – К., 1978.
65. Сухомлинський В. О. Народження громадянина / В. О. Сухомлинський. – К., 1971.
66. Типовий перелік обов'язкового обладнання, навчально-наочних посібників та іграшок дошкільного навчального закладу // Дошкільне виховання. – 2002. – № 10.– С. 11.
67. Трифонова О.С. Морально-етичне виховання дітей дошкільного віку : монографія / О.С. Трифонова, О.І. Кисельова. – Одеса: Видавець М.П. Черкасов, 2010. – 239 с.
68. Усова А.П. Обучение в детском саду / А.П. Усова. – М., 1981.
69. Усова А.П. Роль игры в детском саду / Под ред. А. В.Запорожца. – М., 1976.
70. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: у 2 т. / за ред. О. І. Піскунова. – К.: Рад. Школа, 1983. – Т.1. – 1983.
71. Ушинський К.Д. Про сімейне виховання / К.Д. Ушинський. – К., 1974.
72. Эльконин Д.Б. Психология игры. – М., 1978.

15. Інформаційні ресурси

1. <http://studentam.net.ua/>
2. <http://www.osvita.org.ua/>
3. <http://www.library.edu-ua.net/>
4. <http://www.nplu.kiev.ua/>
5. <http://inter-pedagogika.ru/>